

BIJENTEELT

PRETTIGE FEESTDAGEN

wensen wij alle imkers en al hun huisgenoten toe.

ALS U EENS EEN UURTJE OVER HEBT, vergeet dan niet uw opgeborgten raten even op wasmot te controleren. Als u dat nog niet deed, schift dan alle raten met darrecellen op het raatoppervlak er uit en alle oude en slecht gebouwde raten. Stuur ze aan ons en begin het jaar 1961 met onberispelijke raten.

KIJKT U OOK EENS NA wat u volgend jaar nodig hebt. Bestel het nu reeds. Raampjes met kunstraat b.v. moet u in april al voor het grijpen hebben als u ze wilt laten uitbouwen. Hebt u voor elke kast al een raam voor het voeren met droge suiker klaar?

Wij sturen u gaarne onze geïllustreerde prijscourant.

GOEDE DINGEN
BIJENHUIS
WAGENINGEN

TEL. 08370-2863
GIRO 823276

Gevaren IN DE BIJENTEELT

Bijen het slachtoffer

Van de nuttige insecten, die ten prooi vallen aan de nevenwerkingen van een steeds maar stijgend gebruik van uiteenlopende bestrijdingsmiddelen, zijn de honingbijen de voornaamste. In dit geval berust de giftwerking niet zozeer op het effect als ademhalingsgift, dan wel op de opname van het produkt „per os” (d.w.z. met nektar, pollen, blad-honing of water als draagstof) en op de contactwerking langs de huid. Van vele insecticiden werd op de ene of andere manier de lethale dosis voor bijen berekend. In de praktijk mogen deze laboratoriumgegevens niet altijd zonder meer van toepassing verklaard worden, wat leidde tot het ontstaan van de twee begrippen: „giftigheid” en „gevaar”. De praktische resultaten, verkregen door verschillende onderzoekers, lieten toe de bestrijdingsmiddelen in te delen in 4 groepen.

1. Zeer gevaarlijk voor bijen: wanneer op de behandelende culturen meer dan 20% der vlieg-bijen gedood worden.
  2. Gevaarlijk voor bijen: het sterftecijfer is hier 5—20%.
- Mits enige voorzorgen worden ge-

nomen (b.v. spuiten na de vluchten) kunnen deze produkten wel op bloeiende gewassen in de omgeving van bijenkolonies gebruikt worden.

3. Minder gevaarlijk: 1-5% sterfte. Bij sterke bijenvlucht moet geen behandeling worden toegepast.
4. Ongevaarlijk: minder dan 1% sterfte.

Diverse pogingen werden reeds ondernomen om de bijenvergiftigingen te voorkomen. Zo trachtte men zgn. „repellents” te mengen in het insecticide, d.w.z. stoffen die door een bepaalde afschrikkende werking de bijen gedurende enkele dagen zouden verwijderd houden van het behandelde gewas. Zulk een produkt mag niet schadelijk zijn voor het gewas zelf (b.v. geen bloeibescha-diging), lange tijd werkzaam te blijven, goed te kleven aan de bladeren. Een tweede mogelijkheid zou liggen in een wederzijds akkoord tussen de land- en tuinbouwers aan de ene kant, de plaatselijke imkersorganisatie aan de andere kant, dit met de bedoeling het gebruik van voor bijen gevaarlijke produkten te vervangen door minder gevaarlijke.

Het opsluiten van de bijen gedurende een paar dagen behoort ook tot de mogelijkheden, doch dit blijft vooralsnog een omslachtig en tijdrovend werk, alhoewel de mogelijkheid ervan reeds met goed gevolg werd bewezen (door het geven van grote hoeveelheden water en met een aangepaste ventilatie). Tenslotte drukken sommigen de hoop uit, geselecteerde stammen te verkrijgen die resistent zouden zijn tegen contact-insecticiden.

In België vormen de herbiciden en de fungiciden, 95% van de totale hoeveelheid aangewende bestrijdingsmiddelen. Deze stoffen zijn doorgaans niet gevaarlijk voor bijen. De insecticiden, ondergebracht in de eerste drie van de bovenvermelde groepen maken samen slechts een duizendste deel uit van het totaal der behandeling met bestrijdingsmiddelen. Het is niet gerechtvaardigd dat de bijenteelt hierdoor bedreigd blijft, temeer daar men ook nog een ander gevaar voor ogen moet houden; het opstapelen van giftige stoffen in de honing, als gevolg van lichte intoxicaties na aanwending van systemische insecticiden. (S.)

Laere, O. van. Een gevaar voor de bijenteelt: het onberedeneerd gebruik van bestrijdingsmiddelen in land- en tuinbouw. Landbouwtijdschrift. 13 (1960) 5 (mei) 505-519. tabn. 30 lit. opgn.

Uit: Landbouwdocumentatie 16 (1960) 44 (29 oktober).

BESPUITINGSCOMMISSIE

Naar aanleiding van de besprekingen, die de commissie met de polderdirectie had, wordt het volgende medegedeeld.

Bestuivingsnut bijen

Vergelijking van de opbrengsten per kavel wees ook dit jaar niet in de richting van het nut van de bijen voor de bestuiving van het koolzaad.

Besputtingen 1961

Op verzoek van het Landbouwschap bleek ir. Mommers reeds de mogelijkheden van het voorkomen van schade aan bijenvolken met de directie te hebben besproken. Daarbij was vooral gedacht aan het gebruik van thiodaan inplaats van dieldrin. Er zijn reeds twee jaar proeven met thiodaan genomen. De gegevens van 1960 zijn nog niet ter beschikking. De indruk is echter, dat thiodaan voor de koolzaadsnuitkever duidelijk minder giftig is dan dieldrin. Bovendien is het belangrijk duurder. Thiodaan is verder uiterst giftig voor vissen en de viswaters in de

polder zijn verpacht. Voor bijen is thiodaan volgens de ter beschikking staande gegevens belangrijk minder giftig dan dieldrin. Men neemt aan, dat een opsluiting van de volken gedurende de spuitdag voldoende is om ernstige schade te voorkomen. De directie verklaarde zich, ondanks de hogere kosten en het mindere effect, in principe bereid om in 1961 zo nodig met thiodaan te spuiten. De beslissing kan echter pas genomen worden als alle gegevens binnen zijn. De commissie krijgt onmiddellijk bericht zodra het besluit gevallen is.

Oppervlakte koolzaad en luzerne

Er is ongeveer 3400 ha koolzaad uitgezaaid. Er zal ongeveer 1500 ha luzerne zijn. De kaart, die de ligging der kavels aangeeft, zal, als gebruikelijk, in het Groentje worden gepubliceerd.

Ramp 1960

Zoals bekend neemt de directie geen enkele verantwoordelijkheid voor de

in de polder geplaatste volken, maar dat neemt niet weg, dat zij het gebeurde in 1960 ernstig betreurt. De directie wijst er op, dat in vele gevallen van imkerszijde niet alles is gedaan om schade te voorkomen of te beperken. Er waren vele kasten zonder reisraam. De watervoorziening moest in vele gevallen nog geregeld worden toen het al te laat was. Bij vele, vooral zware volken ontbrak de nodige extra ruimte, die bij opsluiting noodzakelijk is om schade te voorkomen. Vele kasten lekten bij opsluiting.

Zolang de bijen bij het koolzaad staan, moet men te allen tijde gereed zijn om alle nodige maatregelen meteen te treffen.

Transport

De directie wil wel overwegen om de heer Wietsma een regeling met enige vrachtrijders te doen treffen om vervoer bij de hand te hebben, als en zich ergens door onvoorziene omstandigheden een noodtoestand voordoet. De kosten zijn dan uiteraard voor de betreffende imkers.

Beter imkeren met betere bijen

I. De verzorging van de bijen

Bijna iedere bijenhouder is er wel van overtuigd dat er nog heel wat is te verbeteren aan de wijze waarop we imkeren en aan de bijen waarmee we werken. Een enkeling, die de bijen houdt voor zuiver natuurgenot, zal het hiermee misschien niet eens zijn en voor hem zijn deze regels dan ook niet geschreven; want we gaan er van uit dat we met zo weinig mogelijk kosten en moeite zoveel mogelijk gewin van onze bijen willen hebben.

Twee groepen van factoren spelen hierbij de grote rol: ten eerste de inwendige eigenschappen van de bijen waarmee we werken, dit zijn dus de erfelijke eigenschappen, waarop ik later hoop terug te komen, en ten tweede de uitwendige factoren.

Deze laatste groep van factoren vormt het milieu van het bijenvolk, waarop de imker een zeer grote invloed kan uitoefenen.

Dit milieu bestaat weer uit klimaat, huisvesting en voeding. Daar we gelukkig aan het klimaat weinig kunnen veranderen en het nog een beetje te kostbaar is met de bijen naar de Riviera te reizen, moeten we maar gelaten afwachten wat het weer ons brengen zal en intussen zoveel mogelijk ons best doen om het de bijen naar de zin te maken wat betreft de huisvesting en de voeding. De twee laatste jaren geven wel duidelijk te zien, hoe groot de invloed van het weer is; was het in 1959 mogelijk 200 pond honing van een volk te oogsten, in 1960 was een volk van 50 pond al een hele beste.

Misschien horen de bijen in ons land wel helemaal niet thuis, of zijn ze zo gedegenereerd, dat ze zonder de zorgen van de mens al spoedig van honger omkomen. Als iemand er ons op wijst, dat het toch eigenlijk wel gemeen is de bijen hun honing te ontnemen, kunnen we ons mooi verontschuldigen door te zeggen, dat de bijen zonder de imker niet kunnen leven en dat ons daarom die honing wel degelijk toekomt. Het is dan ook wel een prachtige symbiose, die samenwerking van imker en honingbij. Maar laten we er dan ook voor zorgen, dat ze geen honger lijden.

Een sterk volk, dat minder dan 15 pond voorraad heeft, lijdt honger en wordt magerder; de volksterkte neemt af.

De voeding van de bijen bestaat uit vier verschillende stoffen: lucht, water, stuifmeel en honing of suikerstroop.

Lucht is volop aanwezig; maar toch kan hieraan onder bepaalde omstandigheden gebrek komen, denkt u maar aan de dode volken in de polder.

Niet alleen voor de ademhaling is lucht nodig, maar tevens om de temperatuur in het volk op peil te houden. In de winter wordt de ademhaling verhoogd, om zodoende meer suikers te verbranden, waardoor meer warmte wordt ontwikkeld en bij heet weer moet een goede ventilatie de overvloedige warmte afvoeren. Bij het sluiten der kasten is een reisraam geen overbodige luxe en bij warm weer zorgen een ventilatiegat in de bodem, plus een reisraam er voor dat er niet gauw iets mis kan gaan. Zo'n bodemventilatie kan altijd open blijven en wordt niet zo snel dichtgekit als een reisraam.

Ook aan water is er in ons land meestal geen gebrek. Bij opsluiten of bij warm weer gebruiken de bijen echter water, om door verdamping hiervan de temperatuur te verlagen, dit moet dan dus in de kast gevoerd worden.

In het vroege voorjaar is er ook meestal watergebrek, doordat de buitentemperatuur te laag is om het te verzamelen en het groeiende broednest veel water nodig heeft. Voeren met water of dunne suikerstroop stimuleert dan ook de broedaanzet.

Teneinde de bijen in staat te stellen zoveel mogelijk honing te verzamelen, gaan we reizen en plaatsen we de volken zo dicht mogelijk bij zoveel mogelijk

honinggevendende bloemen. De nectarafscheiding is sterk afhankelijk van de temperatuur, vochtigheid van bodem en lucht, zonneschijn en vruchtbaarheid van de bodem. Hierop kunnen we ook een grote invloed uitoefenen. In drachtloze perioden moet er gevoerd worden als er in de volken te weinig honing of suikerstroop aanwezig is. Van belang is alleen maar de hoeveelheid suiker die men geeft. Een verzadigde suikerstroop bevat altijd nog ruim dertig procent water en al het water dat er meer in zit moet door de bijen verdampt worden. Hiervoor is veel warmte nodig, die verkregen wordt door verbranding van suiker. Zo blijft er tenslotte van anderhalve kilogram stroop van 1 deel suiker en 2 delen water minder over dan van een kilo stroop één op één. Voor een raam broed is ongeveer drie pond honing of suikerstroop nodig; voor een broednest van zeven ramen in het vroege voorjaar is dus alleen al 20 pond nodig. Als verbruik voor de drie wintermaanden, gedurende welke er geen broed is, wordt meestal ca. 6 pond aangegeven voor onze streken. Het meeste verbruik komt dus pas als de broedaanzet begint. Het is voor de bijen beter als deze voorraad al voor de winter aanwezig is, dan wanneer ze dit in het voorjaar nog moeten opnemen; dit kost bijenlevens.

Nog even iets over het maken van suikerstroop. Voor iemand die geen warm water bij de hand heeft en weinig tijd aan het maken van stroop wil besteden, bestaat er een prachtige methode.

Men maakt hiertoe een opening, eventueel voorzien van een kraan, in de zijwand van een vat, vlak boven de bodem. In het vat maakt men nu enkele centimeters boven de bodem van fijn gaas, waardoor geen suikerkorrels gunnen gaan, een soort filter. Dit kan heel eenvoudig door op de bodem wat blokken hout of stenen te leggen en hierop het op maat geknipte gaas.

Hierop stort men nu de droge suiker, zodat de suikerlaag minstens 20 cm dik is. Op de suiker giet men nu voorzichtig koud water en wacht men verder rustig af. Onderuit komt nu na enige tijd een dunne straal dikke suikerstroop, die verzadigd is aan suiker (ca. 67%, 2 suiker op 1 water).

Als de suiker ver is ingezakt, kan men weer suiker of water toevoegen.

Stuifmeel levert de bouwstof voor het bijenlichaam en is dan ook hoofdzakelijk nodig voor het voeren van de larven. Terwijl honing of suikerstroop wordt opgenomen totdat er geen cellen meer beschikbaar zijn; hetzij doordat de imker verzuimde voldoende ruimte te geven of doordat de temperatuur te laag is, zodat de bijen maar een beperkt aantal cellen kunnen bereiken; wordt stuifmeel slechts gehaald wanneer het volk hieraan behoefte heeft. Het stuifmeel is in het voorjaar vaak de beperkende factor voor de broedaanzet en niets is dan ook zo stimulerend dan enkele raten goed gevuld met stuifmeel in het winternest. Sterke volken met veel honing en stuifmeel in het winternest geven dan ook, zonder dat we er in het voorjaar iets aan hoeven te doen, een fantastisch vroege ontwikkeling.

Dergelijke volken broeden vrijwel de gehele winter door. Dit najaar is er helaas weinig stuifmeel in de volken aanwezig, zodat de aanstaande voorjaarsontwikkeling hiervan een nadelige invloed zal ondervinden.

In zulke gevallen kan men veel voordeel hebben van het voeren van stuifmeelsurrogaten, zoals soyabloem, taptmelkpoeder, biergist, eierdooier enzovoorts. Een toevoeging van met een stuifmeelval verzameld stuifmeel verhoogt de waarde sterk. Er zijn wel recepten, die evengoed zijn als gedroogd stuifmeel. Stuifmeel, door de bijen opgeslagen in de cellen en daar aan een zeker biologisch proces onderworpen, is beter dan gedroogd stuifmeel van een stuifmeelval.

En dan nu de huisvesting. Een goede huisvesting wil

Catalogus voor Pijprokers

INLEIDING

„Er zijn evenveel typen tabak als er mensen zijn” heeft een groot tabakskenner gezegd. Inderdaad... er is sportieve tabak... en er is tabak om aandachtig weg te blazen boven een goed glas wijn... er is pittige mixture (voor de pijp met kleine kop)... en er is de klassieke baai voor de rustige roker (in zijn daagse pijp met grote kop)...

Het aantal merken is momenteel echter te groot en te onduidelijk geworden. Wij willen U daarom deze Catalogus van Pijptabak voorleggen: een Selectie van een aantal van de beste en meest constante pijptabakken, die nu in Nederland verkrijgbaar zijn, en wij willen u iets vertellen over de aard en samenstelling daarvan.

Doe uw vondst op uw gemak en... weloverwogen.

SCHIPPERS - individuele smaak

Geheel afwijkend van alle andere bekende mélanges (nl. door gebruik van bepaalde oosterse kruiden i.p.v. saus) zijn smaak en geur van de „Schipperstabak”. Rook deze zeer kruidige tabak langzaam in een middelgrote pijp, waarbij het unieke aroma het best tot zijn recht komt. Bevalt de zachte smaak u - dan bent u o.a. in gezelschap van veel Zwitsers en Luxemburgers. In plastic tipper 95 ct.

TROOST - rijp en rustig

Troost is een der meest beroemde en constante merken in Nederland, maar ook ver overzee, b.v. in de U.S.A. geliefd en bekend geworden. De tabak is rijp en rustig van smaak, beslist zacht op de tong, bevat veel White Burley en Maryland, „married” (zoals de mélangeur zegt) met geurige typen echte Java en Sumatra. Troost trekt prettig in elke pijp. Verpakt in de beroemde tapse pakjes, baai 80 ct, krul 90 ct.

TABA - milde heerenbaai

Het lichte, frisse aroma van deze milde heerenbaai berust op een zeer zorgvuldige menging van 18 verschillende tabakstypen. Taba bevat o.m. Burley, Maryland en de authentieke „herderstabakken” uit Zuid-Amerika zoals Rio Grande en Paraguay. Verpakt in handzame (witte) tipper f. 1,-.

POORTERS - cigarro leaf

Edel als 'n oude bourgognewijn, samengesteld uit de beste tabakken van Java en Sumatra, van Havana en Brazilië. Evenals wijn moeten zij langzaam rijp worden - „agen” - om daarna, op beproefde wijze te worden gemengd, gekorven en geëest totdat de tabak „knispert” in de hand van de mélangeur. Een bijzonderheid is dat deze tabak moet kunnen blijven „ademen” en daarom uitsluitend in papier (of hout) kan worden verpakt. f. 1,40, en f. 1,-.

ALBION - English mixture

De echte Engelse mixture heeft het aroma van reizen over de zeven zeeën en thuiskomen bij een knappend houtvuur... Albion-mixture geeft met ieder trekje een nieuwe smaak doordat het vuur a.h.w. van blad naar blaadje trekt. Albion-tabak is koel en slow-burning, wordt strikt naar geheim oud-Engels recept gesausd en gemélangeerd uit o.m. zuivere Virginia's. In de originele blauwe buideltes, met praktische roll-top sluiting f. 1,-.

zeggen een zo goed mogelijke opstelling van het volk, dat woont in een degelijke, gemakkelijk te hanteren en goedkope kast, die voorzien is van mooie, vlakke, jonge raten zonder veel darrecellen. Dit laatste is slechts een kwestie van stevige raampjes, goede- en goed ingezette kunstraat, op de juiste tijd laten uitbouwen en slechte en oude raten bijtijds verwijderen. Het feit dat er zoveel verschil van mening bestaat over het punt of dubbelwandig dan wel enkelwandig het beste is, bewijst dat het er voor de bijen niet toe doet. Ze doen het in beide kasten evengoed. Voor de imker, die er mee moet werken is er echter wel degelijk een verschil. Dan wint de enkelwandige kast het grandioos. De spaarkast voldoet uitstekend en degenen, die er mee werken, weten dat, hoewel de bakken hier koud op elkaar staan, deze kasten bij het reizen minder lekken dan kasten met plinten of sponningen, om van dubbelwandige kasten maar te zwijgen.

Toch kan het eenvoudiger en nog goedkoper. De spaarkast heeft altijd nog een dubbele voor- en achterwand, die nodig is om de lange oortjes van de raampjes kwijt te raken. Het enige voordeel van deze oortjes is dat men de ramen hieraan makkelijk beet pakt. Ze geven echter geen extra steun en kunnen best tot op een lengte van 1,4 cm worden afgezaagd. De lengte van de bovenlat wordt nu dus 38,8 cm. De dubbele voor- en achterwand kunnen nu vervallen en de ramen komen te rusten in een sponning van de voor- en achterwand van ca 8 mm diep en ca 12 mm hoog. Als houtdikte moeten we nu wel minstens 2 cm nemen en voor de stevigte moeten we de planken met een sponning of met zwaluwstaarten aan elkaar bevestigen.

We krijgen nu bakken, die niet alleen licht en stevig zijn; maar tevens vierkant. De inwendige maat is 37,5 cm bij 37,5 cm en de uitwendige 41,5 bij 41,5 cm. De hoogte blijft 22,8 cm. De bijenruimte komt onder de raampjes omdat anders de sponningen, waarin de oortjes rusten, te diep zouden worden, wat de sterkte zou verzwakken. Alle onderdelen zoals dekplanken, daken, separators, bodems enz. zijn door het koud op elkaar passen der delen en door het vierkant zijn van de bakken heel eenvoudig te maken. Een bakdak en een bodem zonder uitstekende delen geven deze kast het kleinste mogelijke volume en verder zorgen goede kastverbinders, staalkabels of touwen er voor dat met deze kast met plezier gereisd kan worden.

We sparen dus hout en werk uit. De draaglijsten kunnen we vervangen door afstandsrepen, waardoor we meteen de afstandsblijks kwijt zijn. Een heel eenvoudige en zeer goede bodem krijgen we als we op twee balkjes van 3,5 bij 5,0 cm een plank timmeren van 41,6 x 41,6 cm en hierin op 2 cm van de voorzijde en 3,5 cm van de zijkanten een spleet van 5 cm breed en 34,6 cm lang zagen. Deze spleet doet dienst als vliegspleet en zit dus aan de voorzijde onder de bodem. Het voordeel is, dat men nu een vliegplank kan maken van 15 cm breed en 34,6 cm lang, die onder de bodem kan schuiven zodanig dat meteen het vlieggat wordt afgesloten. Bij normaal gebruik staat dit vliegplankje schuin onder de bodem tegen de achterzijde van de vliegspleet. Door haar in horizontale stand te brengen wordt het vlieggat gesloten en door haar naar achteren te schuiven blijft ze in deze stand en steekt niet meer buiten de kast.

De vliegplank schuift tussen een latje tegen elke zijbalk en de bodem en om haar bij het uittrekken tegen te houden zit onder aan de achterzijde vlak bij de zijkanten een spijker, die stoot tegen een spijker in de zijbalken. Zijn de bijen stekiger bij het openen: trek de vliegplank maar naar voren tot ze stuit en loop dan hard weg; de plank valt vanzelf naar beneden en de kast is open. Tevens rust de vliegplank op de bodem, zodat verkleumde of vermoeide bijen naar binnen lopen. De vliegplank kan heel goed van eterniet gemaakt worden. Tegen het verschuiven van de onderste broedkamer worden op de bodem een paar latjes gespijkerd waar de bak overheen valt. De breedte van de vliegspleet is te wijzigen door de vliegplank in een meer of minder horizontale stand te brengen.

Deze kasten gebruik ik nu een paar jaar tot grote tevredenheid. Hebben we nu dus, door aan al deze factoren de nodige zorg te besteden en door het bijtijds

ruimte geven voor honing en broed, een sterk volk gekregen met vitale bijen en is de moer goed en van goede afkomst dan hangt het er verder nog van af of we er bijtijds voor zorgen dat de zwermdrift zich niet ontwikkelt en er steeds een leggende moer aanwezig blijft of we honing zullen oogsten of niet. Op de verschillende zwermverhinderingsmethoden wil ik niet verder ingaan. Wel hoop ik volgende keer nader in te gaan op de uitwendige vorming van de koningin, die afgezien van haar erfelijke eigenschappen zo buitengewoon belangrijk is voor de vorming van een groot volk.

BOEKBESPREKING

Biene und Bienenzucht. Büdel A. & Herold E. Ehrenwirth Verlag München. 379 pp. 500 afbn. 1960 DM. 34.50.

In hun voorwoord schrijven de uitgevers dat hun werk geen handboek is, omdat de omvang niet toeliet volledig te zijn. Toch beslaat de inhoud alleen al 6 pagina's en hebben 25 internationaal bekende auteurs aan dit boek meegewerkt. De verschillende hoofdstukken zijn zeer goed op elkaar afgestemd al is natuurlijk bij een dergelijk groot aantal medewerkers een doublure hier en daar niet te vermijden. De praktijk van het bijenhouden is er vrij summier in behandeld al ontbreekt zelfs een hoofdstukje over korfimerij niet. Het boek lijkt dan ook niet zo zeer bestemd voor de praktische bijenhouder als wel voor iedereen, die wetenschappelijk in de bijenteelt geïnteresseerd is. Doordat na ieder hoofdstuk een uitvoerige literatuurlijst voorkomt (die van „Bienenbotanik“ beslaat zelfs 8 pagina's!) kan men zich ook makkelijk verder oriënteren als men nog meer over een bepaald onderwerp wil weten. Bovendien is er aan het slot een zeer uitvoerig zaken- en namen-register.

De anatomie van de bij is er, in verhouding tot andere onderwerpen, wat schraal afgekomen. In het hoofdstuk over de teelt mist men ook een duidelijk overzicht van de verschillende manieren om kunstzwermen te maken. Uiteraard is het boek erg Duits georiënteerd. Bij de opgave van buitenlandse raammaten mis ik de genormaliseerde Nederlandse en Engelse maten, terwijl wel Amerikaanse worden genoemd.

Waarom is bij de literatuur over bijenziekten b.v. ook niet Toumanoff opgenomen? Bij de rookmiddelen, die tegen mijtziekte gebruikt kunnen worden, vindt men alleen Delacan en Folbex genoemd, terwijl dit eerste toch zeker veel minder werkzaam is dan het Belgische P.K.

Afgezien van dergelijke schoonheidsfoutjes is het een prachtig boek, dat ik iedereen, die wel eens met bijen te maken heeft, gaarne aanbeveel.

Beekeeping. Eckert J. & Shaw, F. The Macmillan Company, New York 536 pp. 150 afbn. 12.50 dollar.

Dit boek wordt aangekondigd als een opvolger van E. Philips' werk met dezelfde titel. Het heeft er weinig meer mee gemeen dan de naam en het onderwerp. In hoofdzaak gaat het over onderwerpen, die direct met de praktijk van het bijenhouden te maken hebben. Toch is het geen zuiver praktisch boek. Vaak wordt ook de wetenschappelijke grondslag van vele praktische handelingen belicht. De auteurs merken terecht in hun voorwoord op: „A beekeeper should be something of a naturalist, with pertinent knowledge of insects and methods for their control, a botanist, with a knowledge of the pollen and nectar plants in his area, an agronomist, a bacteriologist, a weather forecaster, and a good mechanic”.

Vrij uitvoerig wordt soms ook op „theoretische” onderwerpen ingegaan b.v. de ontwikkeling van de bij en de anatomie.

Het boek is geheel op Amerikaanse omstandigheden ingesteld. Daardoor zijn de onderwerpen, die de mechanisatie behandelen vooral interessant. Men maakt daar bij laden en lossen en ook bij de honingbewer-

king veel meer gebruik van machines. Al wordt de bijenteelt in ons land dan niet zo in het groot bedreven, toch valt er ongetwijfeld ook voor ons wat uit te leren.

Het boek besluit met een uitvoerig trefwoorden-register wat het gebruik als handboek zeer vergemakkelijkt. Een literatuurlijst maakt het mogelijk van bepaalde onderwerpen wat meer te weten te komen.

Rassenlijst voor Groentegewassen 1961. Uitgave van het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen, Wageningen.

De prijs van dit 160 blz. tellende boek is slechts f 2,—. Het kan besteld worden bij het bovengenoemde Instituut, girorekening 935477.

Van alle groentegewassen worden die rassen en selecties genoemd en beschreven, die voor de teelt kun-

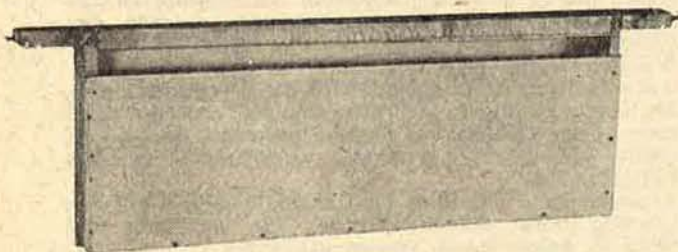
nen worden aanbevolen. Bij de aanbevolen selecties wordt vermeld door wie ze in de handel worden gebracht. Door deze gids te raadplegen kan dus ook elke imker, die op de een of andere wijze groenten teelt, profiteren van de vele rassenproeven, die er ieder jaar door de consulentenschappen, proeftuinen en tuinbouw-instituten worden genomen.

Voortdurend komen nieuwe rassen en selecties aan de markt. In de rassenlijst vindt u in hoeverre ze beter zijn dan de bestaande. De redactie van de lijst stelt zich op het standpunt dat men beter kan zwijgen dan iets te zeggen, dat nog niet geheel vaststaat. Daarom behoeft aan de betrouwbaarheid van de verstrekte gegevens niet te worden getwijfeld. Het boekje is geheel op de praktijk van de groenteteelt ingesteld. Wij bevelen het dan ook gaarne van harte aan aan elke lezer, die een groentetuin(tje) heeft. **G.**

Het voerraam

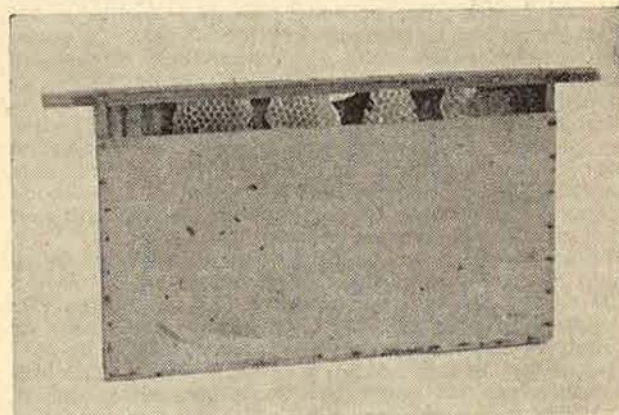
Ik heb de door Willem beschreven methode van voeren met droge suiker toegepast op de volken op het koolzaad in de Flevopolder, bevinding: terug met prima broed en van 4 kasten 70 pond honing, niet best in de vliegbijen, voerramen 1 zo goed als leeg, 3 weinig gebruikt. Van de bijen bij het fruit 12 kasten de meeste weinig gebruikt, enkele hadden in het voer-

raam de hele ruimte die over was dichtgebouwd, goed in het broed, flink vliegbijen, ruim 20 pond honing per volk. Ik heb afleggers gemaakt op 6 ramen waarvan 1 voerraam, het waren matige volkjes. De bevindingen waren prima: mooie uitbouw en prima broed waarmee mijn grote volken nog al eens versterkt konden worden.

Na het slingeren van de zomerhoning weer een voerraam met droge suiker ingehangen. Als ze de suiker niet nodig hebben gebruiken ze die niet, dit was vooral het geval op de heide, waarbij er 10 stonden op Terlet en 10 bij Mook. Als de bijen in het voerraam bouwen is het lastig om het er weer uit te krijgen maar het is wel een mooi gezicht en je voelt je opgelucht als je bij het losmaken van de kast ziet dat de bijen niets te kort gekomen zijn. De opbrengst van de heide was niet zo best.

Al met al is het voerraam mij goed bevallen, zodat ik er mee blijf doorgaan. Het is ook gemakkelijk dat je geen potten en pannetjes meer nodig hebt en geen geknoei met het oplossen van suiker, geen roven. En als je weinig tijd hebt hoeft je je nooit bezorgd te maken dat je bijen gebrek hebben. Als je eens in je

afleggers kijkt zitten de bijen als kippen aan de voerbak en dat is een mooi gezicht. Oom Willem, wel bedankt voor uw advies!

NIJMEGEN

J. TH. JANSSEN

★

DE RODE SNEEUWBES

In het oktobernummer noemt de heer Slot in zijn bericht over „Oogst en dracht” een sneeuwbes met rode bessen. Inderdaad is deze sneeuwbes de laatste jaren veel aangeplant. Het is de *Symphoricarpos Chenaaultii*, een Nederlandse naam heeft ze jammer genoeg niet.

Ik ben blij dat de heer Slot er eens onze aandacht op gevestigd heeft, want dit is nu eens een goede drachtheester, die zonder dat wij er om gevraagd hebben de laatste jaren veel is aangeplant. Niet omdat de imkers er zoveel plezier van zullen hebben, maar omdat deze heester goedkoop is aan te schaffen, gemakkelijk groeit en weinig eisen stelt.

De bloemen zijn niet erg opvallend, ook de bes niet, ondanks de mooie kleur, maar het aantal is te klein om op te vallen. Want evenals zijn witte zuster of broer(?) bloeit ze lang en vormt regelmatig bessen, die, in tegenstelling met de witte sneeuwbes, geen lang leven beschoren zijn.

Verdere voordelen zijn, dat het een goede dekheester is, d.w.z. dat ze bodem goed bedekt, waardoor ze weinig onderhoud behoeft. Ze groeit op elke grond en kan zowel in de zon als in de schaduw geplant worden.

Men heeft er nog niet zoveel ervaring mee als met de gewone sneeuwbes, maar het lijkt een even onverwoestbare heester te zullen worden als onze bekende sneeuwbes.

Ze wordt voortgekweekt door middel van zaad, stek of afleggers, de laatste maakt ze zelf zonder dat wij er moeite voor behoeven te doen.

HEILOO

J. WERKSMAN

BIJENHOUDEN DURE LIEFHEBBERIJ ?

In het Groentje van november las ik over „Een liefhebberij die geld in het laatje brengt”. Inderdaad is bijenhouden een prachtliefhebberij en tevens vrijetijdsbesteding met lering en waardering voor alles wat de natuur betreft. Ik heb reeds jaren bijen, vroeger heb ik 9 volken gehad, thans nog 2, dat komt mede door die goedkope suiker. Het ware te wensen dat de ministers van landbouw en van volksgezondheid meer begrip toonden voor het belang van deze liefhebberij en de suiker zou inderdaad dan goedkoop kunnen zijn, maar helaas.

Verder las ik dat de kosten ongeveer 50 à 60 gulden zouden zijn. Als de bovenbedoelde ministers dergelijke artikelen lezen, zullen ze zeker denken: hé, de suiker kan wel wat duurder worden, daar anders de winsten voor de betreffende liefhebbers eens te groot mochten worden. Maar ik verzoek uw redactie een juiste prijs te willen noemen voor een vrijetijdsbesteder, die niet met een oude kast zou willen beginnen, daar ik hem dit zou afraden (besmetting enz., je kunt nooit weten). Hij wil een raampjeslichter-schraper, een beroker, een kolbtoestel, kunstraat, ja als liefhebber-vrijetijdsbesteder wil je niet steeds van een ander afhankelijk zijn als je nodig moet of kunt slingeren moet ook je vriend slingeren. Een week uitstellen? In ons Nederlands klimaat is dat riskant. Wil je reizen, wat kost dat? De C.A.O.'s zorgen er wel voor dat de weelde voor de arbeider niet te groot wordt. Het is toch zo, als ik voor de beginner een rond getal wil noemen, dan ben ik met f 250,— dichter bij de waarheid dan de Zeister collega-imkers, want ik wil de beginner wel eens gepresenteerd zien, die uit wil breiden van het angstig bezit van één kast bijen op twee en tevens 40 pond honing voor de verkoop en zelf lekker meesmulen, het lijkt volgens Zeister imkers wel lullekkerland! Toekomstige vrijetijdsbesteder in de bijenteelt, het is een pracht hobby, het zal u veel genoegen opleveren en flink uit het laatje leveren de eerste jaren, maar het genoegen van eigen geoogste honing is fantastisch en vreselijk gezond, vandaar mijns inziens het ministeriële belang voor Landbouw en Volksgezondheid, want beide moeten in deze mooie sport of liefhebberij belangstelling hebben.

AARDSWOUD

TJ. ANDRINGA

NASCHRIFT REDACTIE:

Op de bijenmarkten koopt men een goed bevolkte kast voor f 40,—, maar er is altijd wel een lid, dat een lege kast heeft staan en een zwerm krijgt een beginner van een echte liefhebber wel cadeau is het niet? Een carbollap is niet duur en een schroevendraaier voldoet voorlopig ook wel als raampjeslichter. Een kap kost f 5,— maar die maak je toch desnoods zelf? Veel gevorderde imkers lenen een slinger van hun afdeling of van een collega, moet de beginner er direct een aanschaffen? Het tweede jaar koopt men een lege zesramer. Kan een snipperdag beter besteed worden dan voor een bijenreis? De fruitreis brengt voor velen de kosten van de wintersuiker op. Als de liefhebberij er is, begint men niet fonkelnieuw en duur; een oud spreekwoord zegt: 's morgens lopen, 's avonds rijden!

EERHERSTEL VOOR EEN MONSTER (1)

Met veel genoegen en grote waardering voor het gebodene lees ik gewoonlijk de Jaagkieps. Maar deze keer heeft Jékavé zich bepaald niet van zijn zondagse kant laten zien. Een pad een fikse luchtreis laten maken, wat wel zal zijn gebeurd door het beest een daverende schop te geven, is zonder meer dieren mishandeling en een imker, die naar ik mag aannemen een natuurvriend is, onwaardig. En dit dan zo'n nuttig en interessant dier als een pad aan te doen. Weet Jékavé niet dat de pad onze bondgenoot is, in plaats van onze vijand? Dat dit dier belangrijk is bij de biologische bestrijding van schadelijke insecten, die naar wij hopen de bestrijding met chemische, voor onze bijen schadelijke middelen, zal gaan vervangen? De pad is bovendien een interessant studieobject. Zijn

Commissie van redactie
redacteur
en administratie
wensen alle lezers van
ganser harte

prettige
feestdagen

en een goede oudejaarsavond toe

tong zit in plaats van achter in de mond aan de voorzijde vast en klapt naar buiten uit bij het vangen van zijn prooi. Alles wat beweegt is van zijn gading ook de bijen. Maar zet de kasten dan op een kleine verhoging, dan kunnen ze er niet bij. Bovendien is de pad overwegend nachtdier, dus meestal op het oorlogspad als de bijen binnen zijn.

Een pad kan heel goed gedresseerd worden, door hem een poosje in een afgesloten deel van de tuin te houden — een pad kan in tegenstelling met een kikker bijna niet springen zodat een laag gaasrandje al voldoende is — en hem te voeren met wormen, slakken, pisbedden, oorwormen enz. Als hij daarna wordt losgelaten blijft hij in de tuin en houdt de bedjes kropsla enz. op voorbeeldige wijze vrij van slakken en verdelgt ook grote aantallen bromvliegen, vliegen en alles wat in uw tuin schade doet. Daar de pad een vleeseter is blijven uw planten onbeschadigd.

WILLEM

EERHERSTEL VOOR EEN MONSTER (2)

In het algemeen wordt vijandschap van bepaalde dieren tegenover andere naar mijn inzicht verkeerd gesteld. Ik geloof ook dat Jékavé dit deed in het artikelje over de pad in „Bijenteelt” van november j.l.

De pad toch is in een tuin in het algemeen een heel prettige gast. Als het publiek enige vooringenomenheid tegen de pad zou kunnen overwinnen, zou men dit diertje dat voor sommigen een wat griezelig aanzien heeft, toch wel kunnen waarderen. Dit nu moedigt Jékavé niet aan. Integendeel en ten onrechte.

O.a. hebben wij zelf jarenlang padden in onze tuin gehad. Zij vermenigvuldigden zich in een vijvertje. Hun verschijning tussen de varens of aan de vijverkant was voor mijn huisgenoten dikwijls aanleiding tot observatie van het diertje en daarin heeft voor hen dikwijls veel grappigs geschuid. Ook het kwaken verried in de avonduren dikwijls hun prettige aanwezigheid in de vijver.

De pad schijnt te leven van slakjes, insecten enz. Hij behandelt zijn prooi heel mild. Een snelle hap en het is gebeurd. Niets om druk over te doen.

Ik heb nooit een pad op mijn bijen zien azen, doch gezien de ervaring van Jékavé zal dit wel eens gebeurd zijn. Maar in het veen kijkt men immers niet op een turfje? Bovendien meen ik dat in het algemeen heel wat meer bijen door de mensenhand zullen verongelukken dan in paddenmagen zullen verdwijnen. Deze vorm van vraatzucht valt beslist wel mee.

Dat Jékavé de pad niet meer heeft teruggezien is niet verwonderlijk en ik kan dit alleen maar spijtig vinden voor hemzelf en voor die pad.

BILTHOVEN

E. F. HAMER

MAANDSCHRIFT VOOR BIJENTEELT

Redacteur: R. P. Groenveld. Adres Redactie en Administratie: Bijenhuis, Wageningen, Tel. 2863. Postrekening 846801.

Commissie van Redactie: A. S. Planting, B. A. v. d. Sande en A. Vink. Adviseur: de Rijksbijenteeltconsulent.

uit de Jaagkieps

DE BIJENTEELT IN DE HERALDIEK

In de Schweizerische Bienenzeitung 1960-3 stond een artikel over het voorkomen van bijen in gemeentewapens, de schrijver ervan had in dat van 5 gemeenten afbeeldingen van bijen en korven gevonden. Een afbeelding van Chaux-de-Fonds was bijgevoegd, hierop staan in een veld van zilver 7 vliegende bijen van goud.

Dit artikel was voor mij aanleiding eens na te gaan of er ook in ons land wapens zijn, waarop afbeeldingen de bijenteelt betreffen, staan. De albums met Hag-wapens werden daarvoor nagegaan en het resultaat ziet u op de bijgaande afbeeldingen.

Op de gemeente-wapens van de Gooise zustergemeenten Hilversum en Bussum staan in een blauw veld 4 resp. 5 boekweitkorrels van goud. Dit zal wel verband houden met het feit dat er in vroegere eeuwen veel boekweit in deze streken werd ver-

bouwd. Reeds Clutius schrijft in zijn boek Van de Bien, dat in het laatst van de 16e eeuw voor de eerste keer uitkwam: „Men verbuurtse op de Boeckwey en op de rosse watermunt, omtrent Uytrecht „en in Goylant”

Van Noordholland naar de provincie Overijsel: hier hebben de zustergemeenten Hengelo en Borne een bijenkorf en bijen in hun wapen, in beide de figuren van goud op een veld van blauw.

In de provincie Drente heeft Hoogeveen naast een stapel turf van bruin twee gouden korven en 14 bijen in de blauwe lucht.

Tenslotte heeft de Limburgse gemeente Venray een gouden korf en tien gouden bijen op een blauw veld.

Onze waterschappen hebben ook hun eigen wapens; de Engwierder Polder in Friesland heeft op een groen veld een gouden korf en twee gouden bijen. Verschillende families hadden ook korven en bijen in hun wapens; hierbij dat van Paus Urbanus VII van het huis Barberini (1623-1644), zijn wapenspreuk was: Sponte Favo Aegre Spicula — gaarne geef ik honing, node de angel. Deze paus liet in Rome prachtige fonteinën maken, waarop bijen voorkwamen; deze zijn ook terug te vin-

den op zijn indrukwekkende graf-tombe in de Sint Pieter (Zie de jaagkieps 1958-6 en 1959-3).

Maar ook bij Nederlandse families vinden wij deze figuren in hun wapens. In het maandblad St. Ambrosius van onze zuidelijke collega's van 1939 vinden wij aardige gegevens. Zo staat op de grafsteen van Anthonis Jan Perchiels, die in het begin van de 16e eeuw te Chaam begraven werd, een bijenkorf met twee vlieggaten.

Aan de schepenbrief van 22 november 1548 hangt in groen was het wapen van Cornelis Zevenrijnszoon, schepen in de palen van de Hoeven te Etten, dit wapen heeft drie bijenkorven. Drie korven komen ook voor in het wapen van Joha Petra Piot gestorven te Rosendaal 1870.

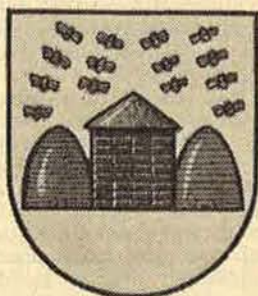
In het wapen van Elisabeth Jansdochter Ooninckz begraven in 1635 in de kerk te Zundert staat een korf waarop twee bijen terwijl er 8 omheen staan afgebeeld. Opvallend is dat het helmtken boven het wapen van de familie van Ertuyck te Rosendaal (1749) geen kroon maar een bijenkorf is.

Uit hetzelfde maandblad nog de volgende aardige aanhaling: Aan de zilveren halskraag van het Schuttersgilde van St. Sebastian te Rosendaal hangt een schild met de

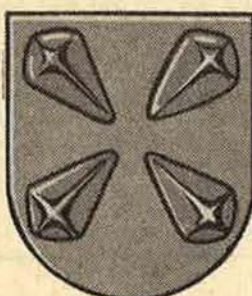
HENGELO
Prov. Overijsel

HOOGVEEN
Prov. Drente

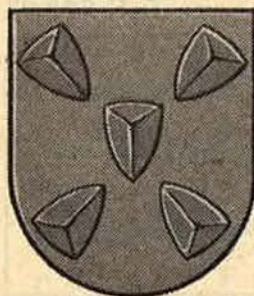
HILVERSUM
Prov. Noordholland

Paus Urbanus VIII
(Maffeo Barberini)

BUSSUM
Prov. Noordholland

HET WATERSCHAP
Engwierumer Polder

BORNE
Prov. Overijsel

VENRAY
Prov. Limburg

voorstelling van een bijenkorf, waaronder staat: Cornelis Haakse, die schoot Koning, Hij is bre-cker van de Hooning, Vetweyer en Bieman, En Voerman van het Gespan. Verkoopt ook alle groenten, Dat is zijn Gedoente, Keersmaken en Meelbak, en zo houd hij zijn gemak. (1790) Uit dit gedichtje is op te maken, dat Cornelis behalve zelf bijen te houden en kaarsen te maken ook bij andere bijenhouders de honing ging uitbreken.

Clutius en lindedracht

Bij het opzoeken van de aanhaling betreffende het reizen naar de boekweit in het Gooi uit het eerste boek dat in ons land over bijen verscheen, namelijk dat van Clutius, kwam ik nog enige opmerkingen tegen, waarin Clutius blijk gaf het bijenleven aardig goed te kennen. Eerst over de lindedracht: De Biën halen wel de meesten Honinck uyt het bloeyssel van de Lindeboomen, welckere Honinck soo soet is, datse daar wel nacht en dagh in blyven, om haer groote Soetigheyt, soo dat se schynen droncken te zyn, en dat het daerom lichtelijk gebeurt, dat se dickmaels onder den boom doot blyven. (het boek in een samenspraak van Clutius met Carolus Clusius (1526-1609) hoogleraar in de botanie te Leiden, die met Clutius, apotheker te Delft de medische tuin van de Leidse Universiteit inrichtte; Clusius stelt de vragen. Vraag: Ick soude dien Honinck niet goet achten te wesen, daer de Biën af droncken worden en sterven? Alhoewel ick segge, datse in 't bloeyssel der Linde-boomen droncken worden, en onder den boom doot blyven dat segh ick om de gemeyn Bie-houders opinie wille, maer dit is myn gevoelen daervan, te weten: dat die Biekens nu in den boom wesen, om Honinck uyt bloeyssel te haelen, datse van quat windigh weder overvallen worden, en alsoo hier te Lande d'een uur goet, en d'ander ure quaedt weder is, soo kan 't lichtelyck gebeuren, datse door 't slaen van de windt in de bladeren niet en konnen uyt den boom geraken; en worden alsoo geslagen, datse daer door lam worden, sonder thuys te komen.

Clutius en stuifmeel

Tegenwoordig zijn de bijenhouders ervan overtuigd dat de bijen 's winters ook voldoende stuifmeel moeten hebben. Clutius wist daar ook van; hij laat Clusius vragen: Oft geviel datter niet veel Honinck en viel wat sou men dan met de swacke korven maken? Het antwoord was: Terstond afdoen en dooden eerse meer Honinck verteiren. Vraag: Kan men hun dan oock niet wat ingeven gelyck wy geseyt hebben? Antwoord: Men kan 't wel doen, maer 't soude geen profijt wesen. Vraag: Geeft men de Biën niet clae-

ren Honinck in om in den Winter af te leven?

Antwoord: Dat doen wel sommige onervaere Biehouders, die uyt sinelyckheit de Biën claeven Honinck in geven, maer zy dolen, 't zijn voor of na den winter.

Vraag: Men soude nochtans dat suyveren Honinck de Biën alderbest voeden soudent?

Antwoord: Klaeren Honinck is wel goet, als wanneer se luttel Honinck en veel Biënbrood (stuifmeel) in hebben, dat de alsoo het een onder 't ander konnen verteiren: maer Honinck alleen sonder Biënbrood doet de Biën de loop verwecken, en alsoo sterven zij evenwel, daarom is 't geraden eenige Honinckkraten te koopen, daer veel Peck (stuifmeel) in is, om datse daerby te beter mogen sonder buycklopen blyven.

Vraag: Waerom worden se sieck van goeden Honinck?

Antwoord: Omdat hij laxeert ende buyckloop maakt.

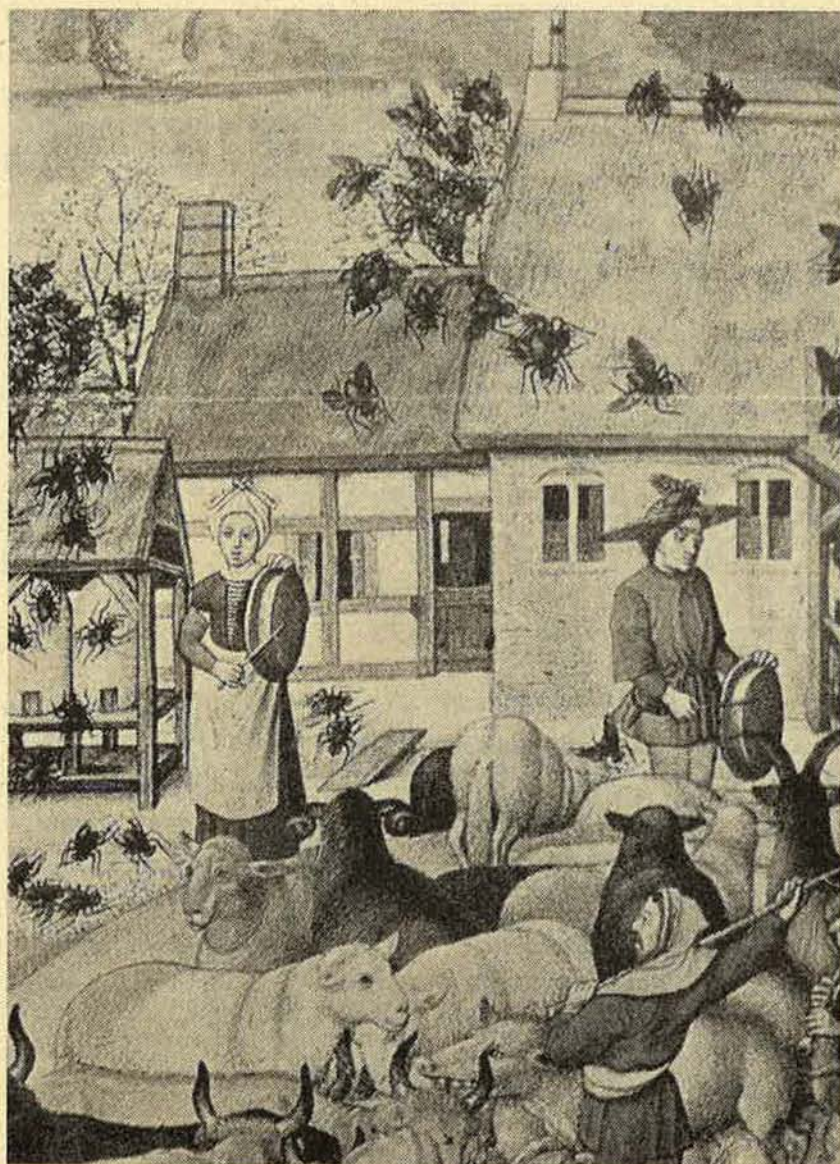
We willen afscheid nemen van de oude tijd met een stuk van een plaat

uit een Engels manuscript van 1460, waarop wij de inker en zijn vrouw op bekkens zien slaan om een uitgetrokken-zwerm terug te brengen. De bijen zijn nogal groot uitgevalen.

Honing uit de rots

In Amerika verscheen een boek: Tales of Old-Time Texas van J. Frank Dobie. Het is een boek met sterke verhalen, zoals die alleen in Texas worden gevonden. Uit het British Beejournal 1960-6 namen wij het volgende verhaal over.

Een zekere Jim Jones kreeg kennis dat in een rotshol zeker 2.000 barrels (vaten) van de fijnste huajillo-honing zaten. Jones had al spoedig een plan gemaakt om deze buit binnen te halen en een partner werd gevonden om de zaak te financieren. Een speciale beroker werd ontworpen; een blaasbalg van een hoefsmid met een slang van 200 voet voor het inblazen van zwaveldampen in het hol, gelegen hoog in het gebergte, in een kloof, verder waren

een honingslinger, muilezels en kasten met bijen nodig.

In het voorjaar ging de expeditie op weg, drie muilezels droegen elk twee kasten met bijen, waarvan men de honingkamers had ledig gemaakt, verder een dozijn muilezels met een groot aantal ledige honingbussen en tenslotte de beroker en de slinger.

Na aankomst bij het hol werden de daarin aanwezige bijen met zwavel gedood, waarna de hongerige bijen in de zes kasten werden losgelaten en zij vielen op de honing in de grot aan en zo gauw als zij de ramen in hun kasten gevuld hadden werden deze door Jones en Co geslingerd. Volgens hun zeggen was de opbrengst per kast en per dag 300 pound zuivere honing en spoedig moesten er meer volken en meer bussen komen.

De bijen werkten zo hard dat zij na veertien dagen vervangen moesten worden, de muilezels die de honing kwamen halen brachten steeds nieuwe volken mee. De zaak marcheerde zo goed dat Jones besloot ledige ramen in het hol te plaatsen om deze het volgende jaar gevuld terug te halen, maar er kwam een kink in de kabel, de honingprijs kelderde en Jones keerde terug naar huis.

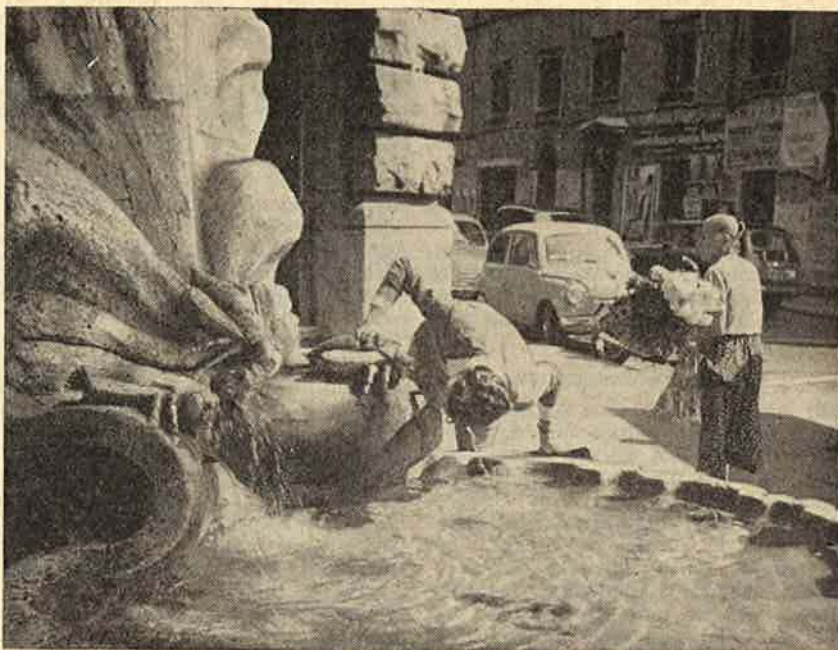
Bijen in de Kerstnacht

Volgens een legende zouden de bijen in de kerstnacht in hun korven zingen. In het Engelse bijenblad Beecraft 1960-2 vinden wij het volgende aardige verhaal overgenomen uit The Methodist Recorder:

Een correspondent van dit blad vertelt dat een oude bijenhouder, een wijze snaak, hem voor jaren vroeg of hij niet geloofde aan het zingen der bijen in de Kerstnacht. De gevraagde bleef het antwoord schuldig. Ik zie het al, sprak de bijenhouder vlug, maar kom in de Kerstnacht bij mij en ik zal het je laten horen. De correspondent deed wat hem gevraagd was en in een koude vriesnacht gingen de twee mannen naar het einde van een lange tuin, waar een rij kasten stond. Een in de nabijheid staande kerkklok begon te luiden. Kom dicht bij en luister, sprak de oude en inderdaad elke kast zong en zoemde glorierijk. Wel, ik ben overtuigd, horen is geloven, sprak de bezoeker. De bijenhouder grinnikte en fluisterde toen zacht: De verklaring is zeer eenvoudig: onze dorpsklok heeft juist het middernachtelijk uur geslagen. Hoor! Bijen zijn zeer gevoelig voor muziek, vooral op een ongewoon uur. Kom binnen en drink iets voordat gij naar huis gaat.

Uit het oude aantekenboekje 1888-1889 (slot)

In 1895 maakte Jan Doornbos alleen de volgende notitie: Den 6, 7, 8, 9 November 1895 de honing geperst, korven goed uitgelijkt gekregen.

Den 9 November 1895 het schaap bij het ram geweest.

In 1896:

Gewicht bijen 12 korf H. Wilzing Onstwedde 285 pond a 23 ct. de kilo-32. 77,5 kosten de bijen van Wilsing; Gewicht bijen G. Dijkhuis 8 korf 23,5 ct. de kilo 186 p fl 21.39

Te zamen 20 korf gekocht voor 54.16-is alzoo per korf 2.71 10 korf ervan kostbijen.

Gewicht van G. Veldhoen zijn bijen-8 wegen 215 te zamen 1896.

Dan vinden wij bij een optelling van 14 getallen met een totaal van 451 x 11 is 49.61 de opmerking „die heeft G. uitgebroken en niet betaald”

1897

De 14 Juli 1897 de eerste bijen naar Wessingetage, den 17 de twee-

de vracht den 20 en den 23 Juli weer een vracht. Pot honing geleverd Broekema bruto 37 pond netto 25 pond.

1898

G. Smid heeft 42 pond riet ontvangen in het jaar 1897 en 35 pond honing 22 Februari 1898 verrekend met de kachel en ploeg. En ten slotte de laatste aantekening: Den 9 Februari hebben de bijen een algemene reinigingsvlucht gehouden met veel wind en regen derhalve veel volk verloren. Het lied is uit, maar nog een levensles van onze Jan: Eén der zekerste middelen nooit iets te doen is: altijd in de vrees te leven dat hetgeen men doen gaat, verkeerd zal zijn. Het jaar 1960 loopt weer ten einde, prettige feestdagen wenst u met uw gezin

Jékavé

Kroniek van de maand

● Apimondia vestigde de aandacht van de minister van Landbouw op de teruggang van de bijenteelt en het dreigende tekort aan bestuivende insecten.

● Het hoofdbestuur betuigde adhaesie aan dit schrijven.

● De minister gaf de kwestie in studie op zijn departement.

● Het hoofdbestuur vroeg de N.F.O. eveneens adhaesie te betuigen.

● De N.F.O. verwees het hoofdbestuur naar het Landbouwschap.

● Het Landbouwschap (afdeling Bijenteelt) vergadert op 6 december.

● Op de agenda van het Landbouwschap staat o.a. verstrekking van suiker voor bijenvoeding tegen speciale prijs, bespreking besputingsvraagstuk, vergoeding verhuur bijenvolken voor het fruit voorjaar 1961, bijenteelt en honinghandel in de E.E.G., Mijtsiekte in Limburg.

● De fruitteeltvakbond van de K.N.B.T.B. staat afwijzend tegen verhoging van de vergoeding voor het huren van volken.

● De N.F.O. meent ook dat de vergoedingen ongewijzigd dienen te blijven.

● Apimondia heeft de F.A.O. verzocht veel aandacht te schenken aan het besputingsvraagstuk.

● Apimondia verzocht enige artsen en onderzoekers een onderzoek in te stellen naar koninginnemelk als geneesmiddel.

● Het 18e Internationaal Congres van bijenhouders wordt gehouden van 25-30 september 1961 te Madrid.

● Apimondia is bezig een basis-rapport samen te stellen over honinghandel en honingprijs in de E.E.G.-landen, dat aan de E.E.G. zal worden voorgelegd.

● Apimondia verzocht de C.I.E.T.B. o.a. een onderzoek in te stellen naar de eigenschappen van honing als diëetvoedsel en geneesmiddel.

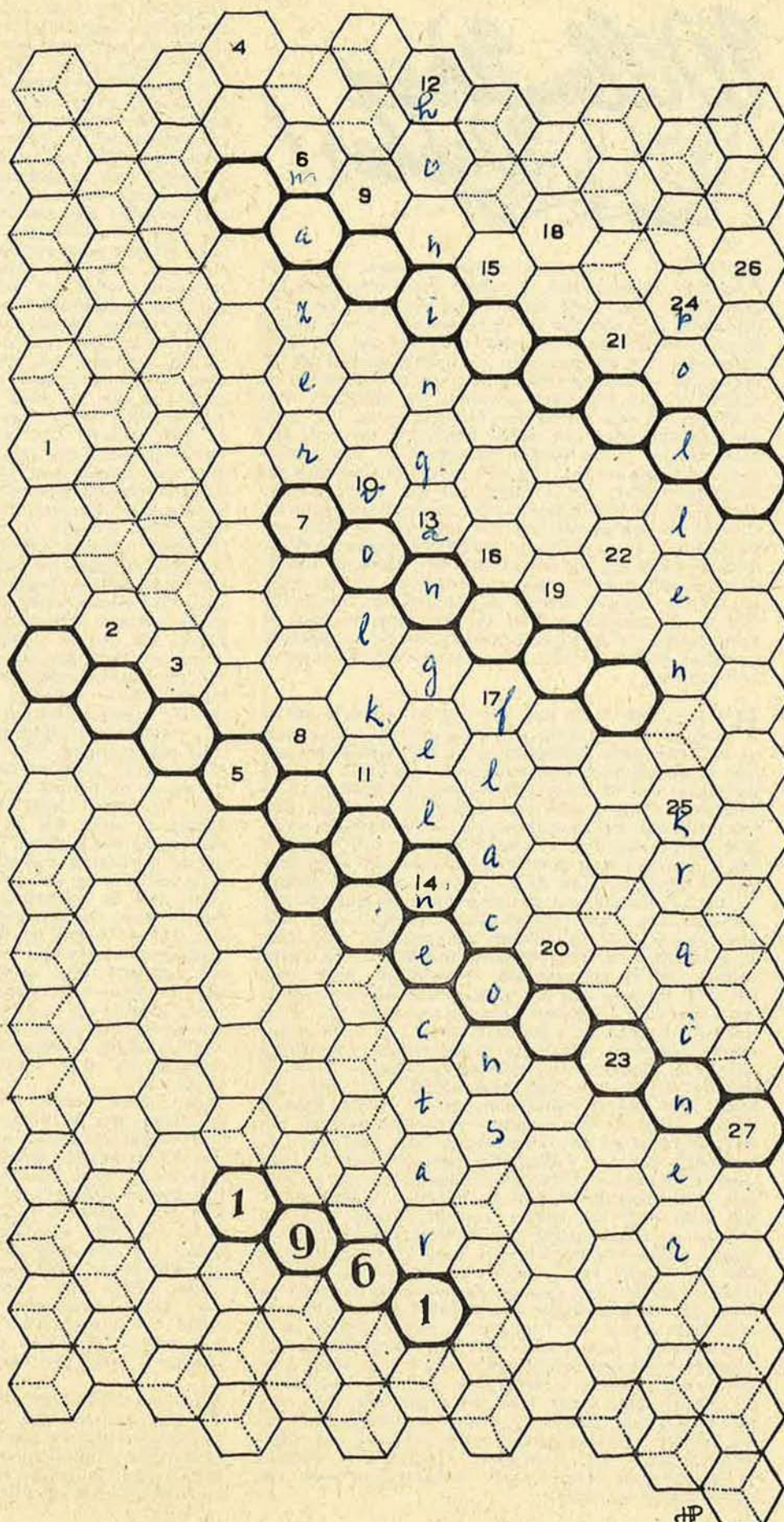
● De besputingscommissie van het hoofdbestuur hoopt van de polderdirectie gedaan te krijgen, dat de bijen uitsluitend geplaatst worden bij koolzaad, dat met thiodaan gespoten wordt als besputing nodig is. Definitieve overeenstemming is nog niet bereikt.

Kerstpuzzel

Schrijf de gevonden woorden op een vel papier of briefkaart. Vermeld duidelijk naam en adres. Inzenden vóór 10 januari aan Bijenhuis, Wageningen. Als prijzen zullen weer waardebonnen tot een bedrag van **honderd gulden** onder de inzenders van goede oplossingen worden verdeeld, zo nodig na loting. De uitspraak van de jury is bindend.

Woorden (van boven naar beneden in de open cellen):

1. Raathoning.
2. Middel ter verbetering van onze bijenvolken.
3. Voorbewerking voor het slingeren.
4. Naam van een vorige bijenteeltconsulent.
5. Geluid van de koningin.
6. Drinkbeker voor mede (Groentje dec. 1959).
7. Drachtplant.
8. Bijenziekte.
9. Standplaats voor bijen.
10. Bijenkolonie.
11. Ongewenste gast.
12. De gezondste zoetstof.
13. Gebruikt de werkbij bij gevaar.
14. Grondstof voor honing.
15. Bijenwoning.
16. Ontwikkelingsstadium van de bij.
17. Honingpotten.
18. Zomerdrachtplant.
19. Het bijvoegen van reeds versuikerde honing om de kristallisatie van nog vloeibare honing te bevorderen.
20. Werktuig, gebruikt bij het winnen van honing.
21. Produkt van klieren van de bij.
22. Het winnen van honing.
23. Die meestal om een bijensteek meer of minder niet geeft.
24. Stuifmeel.
25. Bijenras.
26. Methode om met sterke volken naar het fruit te gaan.
27. Nog een produkt van de bij, dat verwerkt wordt tot geneesmiddel.

Willem Word Wakker!

Inmiddels — u begrijpt wel dat de kopij voor deze rubriek geruime tijd te voren moet worden klaar gemaakt — zijn mijn bijen terug van de hei; om precies te zijn was dat op 16 september; is de honing geoogst en de suiker gevoerd en is dus het bijenjaar ten einde. Het afnemen van de honing geschiedde — natuurlijk — met gebruikmaking van uitlaathorden en daarbij is niet één steek gevallen. De opbrengst van 8 kasten en een achtramer bedroeg ruim 125 pond slingerhoning plus een stukje honing in de raat, niet helemaal tot in de hoeken verzegeld en een sectieraam met drie secties, ook niet helemaal van tentoonstellingskwaliteit. Er is alleen uit de honingkamers geoogst en de broedkamers zijn onaangetast gebleven. U weet natuurlijk wel dat het zelfs bij de beste behandeling niet mogelijk is heidehoningraten volledig leeg te slingeren en dat er bij het werken zonder roosters ook nog al eens wat stuifmeel in de raten zit. Verder moet u hierbij in aanmerking nemen dat van de tienraamskasten er bij het afnemen van de zomerhoning (voor zover aanwezig) er twee volkomen moerloos bleken te zijn (zie maandoverzicht septembernummer).

Het lijkt mij, mede met het oog op het doel dat ik mij bij het opzetten van deze rubriek heb gesteld en wat nog eens puntsgewijze in het septembernummer is opgenomen, niet ondienstig nog eens even te herhalen, wat, of liever hoe weinig, ik eigenlijk in de loop van het jaar aan deze volken heb gedaan. Uitgewinterd zijn zeven volken plus een achtramer, overgehouden reservevolk van het vorige jaar. Dit is dus de basis, waarvan men moet uitgaan voor het beoordelen van de resultaten. Dat moet u goed in de gaten houden bij het beoordelen van die geweldige opbrengsten van anderen. Een oogst van 90 pond honing is, als daar drie volken voor bij elkaar zijn gegooid, ook maar 30 pond per volk. De enig juiste maatstaf is het aantal volken, dat is uitgewinterd. Voordat de bijen naar het fruit gingen, zijn zij eenmaal gecontroleerd of er een behoorlijk leggende moer in was, de z.g. voorjaarschoonmaak is niet gehouden — mijn bijen maken trouwens altijd de bodemplank voorbeeldig schoon en dragen al het wasmul naar buiten — en de moeren waren door tijdgebrek slechts ten dele geknipt. Het schone voornemen om dit op het fruit te doen is gelijk zo vele schone voornemens niet ten uitvoer gebracht en dat is natuurlijk fout. Het was de bedoeling een der volken, dat niet voldeed, te laten verdwijnen en de achtramer tot hoofdvolk uit te bouwen. (zie maandoverzicht en foto's in meinummer). Het fruit heeft het prima gedaan, zowel wat opbrengst als ontwikkeling van de volken betreft en de volken waren nog maar amper thuis of het beste volk gaf op 27 mei een voorzwerm, die ik, gezien het vroege tijdstip, heb opgezet en waarvan ik, toen de bijen van de late dracht terug kwamen, bepaald geen spijt heb gehad. De voorzwerm werd opgezet op 9 uitgebouwde ramen met een voerraam van broedkamerformaat met droge suiker. Op 6 juni kreeg deze voorzwerm al een honingkamer bij de broedkamer en enkele dagen later, toen bleek dat het volk deze met gemak kon bezetten, ook nog een rooster, met het oog op een eventuele zomerdracht, die bij mij ongeveer 12 juni een bescheiden begin kan hebben en in sommige jaren wordt voorafgegaan door een lichte dracht op acacia.

Aangezien het volk, waarvan deze voorzwerm was afgekomen, regelmatig vooraan was, zowel wat volksterkte als opbrengst betreft, heb ik dit een eerste nazwerm laten geven. Uit deze nazwerm heb ik een moer gezocht en daar wat bijen bijgeschud. De rest van de zwerm heb ik op de oude kast teruggeslagen, nadat ik de doppen had uitgebroken, waarbij ik veiligheidshalve nog een paar jonge moeren in het volk heb laten lopen. Het min of meer kunstmatig gemaakte nazwermpje heb ik gebruikt om het volk dat mij niet beviel, maar dat nog steeds niet met een ander volk was verenigd, van een andere moer te voorzien. Daartoe werd de moer des namiddags tussen twaalf en twee uit het volk gezocht en tegen 6 uur des avonds toen het volk alle verschijnselen van moerloosheid vertoonde, werd het nazwermpje er op geslagen in een lege honingkamer met een enkele krant met de nodige kleine gaatjes er in geprikt er tussen. De volgende morgen was de hele bevolking in de weer om het overschot van wat eens een krant was geweest, naar buiten te dragen en de zaak was voor elkaar. De kasten, die nog geen jonge moer hadden zijn op de gebruikelijke wijze van jonge moeren voorzien. Met de oude moeren zijn echter geen afleggers gemaakt. Twee reservevolken zijn opgezet met een deel van de bijen van nazwermen, afkomstig van volken, waarvan ik door omstandigheden de doppen niet op het juiste tijdstip kon uitbreken. Dat kan je gebeuren als je een baan hebt, waarbij je nooit zeker van je tijd bent. Dit bleek echter achteraf een geluk te zijn. De moeren van deze afleggers waren op 16 juni aan de leg en toen hadden zowel de afleggers als het hoofdvolk een jonge moer. De zomerdracht behoorde op toeren te komen en de sterkste volken konden het in de warme droge dagen, die aan de regenzomer voorafgingen, op één broed- en honingkamer niet uithouden. Zij kregen er een tweede honingkamer bij zonder rooster. Er zijn inkers, die zo ongeveer van begin mei tot begin september moerroosters op hun bakken hebben. Omdat een rooster naar mijn gevoel toch altijd een behoorlijke belemmering voor de bijen is, doe ik dat niet. In de zomer brengen sterke volken, als er voldoende dracht is, de honing zo snel naar boven dat zij vanzelf het broed naar beneden drukken. Daarmede bedoel ik niet, dat ik verder de zaak maar laat waaien, op een gegeven ogenblik moet er een beslissing worden genomen, rooster of niet. Deze beslissing valt voor mij dan in de laatste week van juni, want dan is bij mij de zomerdracht op z'n hoogtepunt en als dan roosters worden gelegd zijn tegen het einde van juli, als we hopen te slingeren, in ieder geval de honingkamers broedvrij en kunnen de uitgelopen cellen ook nog met rijpe honing zijn gevuld. De beslissing van dit jaar was: geen rooster, broedaanzet stimuleren, gokken op de late dracht. Toen de zomerdracht ten einde was bleek, dat twee volken broed in beide honingkamers hadden, die hadden dus nog al wat nodig en de in de kantramen aanwezige honing is er in gelaten. Twee volken bleken moerloos te zijn, wat is opgevangen met de beide afleggers en de honingooft was natuurlijk slecht (zie overzicht septembernummer). Uiteindelijk gingen dus de zeven standvolken, waarvan er twee drie weken tevoren met betrekkelijk nog kleine afleggers weer moergoed waren gemaakt, met een opgezette voorzwerm en de nog steeds in stand gehouden achtramer, die in de loop van de zomer ook een jonge moer had gekregen naar de hei met het boven vermelde resultaat. En als u nu bedenkt, dat ik geen speciale methoden heb toegepast, geen groot aantal reservevolken heb overwinterd en alleen het hoognodige en dat nog niet eens helemaal, heb gedaan, dan ben ik, gezien het weer, met het resultaat beslist niet ontevreden.

Waarom dit betoog? Om u nogmaals duidelijk te maken, wat overigens de hele bedoeling van deze rubriek is, dat het heel goed mogelijk is redelijk te inkeren zonder een min of meer ingewikkelde bedrijfsmethode te volgen en dat het zijn geld opbrengt het materiaal te moderniseren en alles zo praktisch mogelijk in te

richten, zelfs al kost dat in de aanvang wat meer geld. En zelfs al volgt u een bepaalde methode, dan zal u, aangezien het weer waarvan wij meer dan iemand anders afhankelijk zijn, geen bepaalde methode volgt, deze toch op een gegeven moment moeten aanpassen aan de omstandigheden, anders komt u eerder achterop dan dat u vooruit gaat. Om u dit te illustreren heb ik u precies verteld wat ik na de voorjaarsdracht heb gedaan. Uit gesprekken met andere imkers heb ik begrepen dat de opbrengst op de heide voor mij niet slecht was. Ik had die opbrengst nog kunnen verhogen door uit de broedkamers 9 maal 2 is 18 kantramen te slingeren, met de mogelijkheid dat ik mijn kans op een voorjaarsoogst in 1961 bederf.

Over het slingeren van honinggordels boven het gesloten broed wil ik niet eens praten. Als de volken zo worden uitgeplunderd is het voeren van 10 kg suiker voor de winter ook beslist niet voldoende. Ze zullen het wel overleven maar de voorjaarsontwikkeling verloopt dan veel te traag. Dat mijn bijen het zonder versterken, verenigen of afvliegen op de heide redelijk hebben gedaan, is een gevolg van het feit, dat ik, toen ik het vermoeden kreeg dat het met de zomerdracht niets meer werd, van honingproductie ben overgeschakeld op vleesproductie, waardoor ik mede door het systeem van broedkamer plus honingkamer, met sterke volken op de heide kwam.

Nu moet u hieruit niet afleiden, dat ik tegenstander ben van een bepaalde methode, want per slot van rekening gaat ieder, als hij de dracht in zijn omgeving goed kent, een bepaalde werkwijze volgen, al wordt die dan niet officieel als de methode x gepubliceerd en gepropageerd. En daar zit dan ook de kneep. Elke werkwijze moet afgestemd zijn op bepaalde drachten en drachtgebieden en op de tijd gedurende welke en de tijdstippen waarop de imker aan zijn bijen kan werken. Alle andere factoren zoals bijenras, kasttype enz. heeft hij zelf in de hand. Alleen de dracht kan hij niet beïnvloeden en de beschikbare tijd en wanneer deze tijd beschikbaar is, wordt gewoonlijk bepaald door zijn baan of bedrijf. Het gevolg is, dat door anderen uitgekende methoden hem dikwijls niet passen en hij het hooggeroemde eigen initiatief zal moeten ontwikkelen om de werkwijze te vinden die hem past. Om deze reden ben ik een tegenstander van het door dik en dun propageren van een bepaalde methode, zeker wanneer het de nevenbedrijfsimkers betreft en voel ik er meer voor de imkers inzicht te geven in het hoe en waarom. Aan de hand hiervan zal hij desnoods met hulp van meer ervarenen zijn eigen weg moeten zoeken en zich vooral niet blind staren op die geweldige resultaten van anderen. Naast het kennen van de dracht in uw omgeving is het van het allerhoogste belang de volken op sterkte te houden. Ik heb getracht u te schetsen, hoe u die volken sterk kunt krijgen. Heel belangrijk is, dat u onderstaande spreuk indachtig blijft:

*het stompste potlood is beter
dan het scherpste geheugen.*

Ik veronderstel dat deze kopij zo ongeveer in het december- of januarinumnummer zal komen. Dan zitten we midden in de winter en wat kan u gedurende die tijd doen? U kunt b.v. onder de indruk van dit betoog meteen een handig boekje kopen, waarin u alles opschrijft wat op uw bijen betrekking heeft, uitgaven

Verkiezing

Hoofdbestuur

Voor Friesland is bij stemming de heer J. J. Mulder te Appelscha verkozen verklaard. De hoofdbestuursleden voor de **Achterhoek, Zeeland en Limburg** werden bij enkele kandidaatstelling herkozen.

en inkomsten de notities van uw kastkaarten, wat u op de lezingen, welke u hebt bezocht, hebt gehoord wat voor u van belang kan zijn enz. Anders zegt u later een keer, daar heb ik toen op die lezing wel wat van gehoord, maar wat was dat ook weer? Even puntsgewijs een aantekening van maken als geheugenteuntje. Verder gaat u naar de secretaris van uw afdeling en scheldt hem de huid vol (in het gemoedelijke natuurlijk) omdat hij geen catalogus van onze bibliotheek heeft. De kans dat hij die wel heeft is één op honderd, maar in dat geval zoekt u meteen een boek uit, dat u eens rustig leest. Het houdt de liefhebberij gaande en ik heb nog nooit een boek gelezen, waar ik niet iets van heb opgestoken. Natuurlijk bezoekt u de vergaderingen en laat dan ter vergadering ook uw geluid eens horen. Dat vindt iedereen prettig en tenslotte ontstaat uit de botsingen van de meningen de waarheid, om een bekend Frans spreekwoord aan te halen. En dan is er het winterprogramma van reparaties aan het materiaal en de bestellingen. Kijk, als het grootste deel van onze leden in de wintermaanden hun kunstraat en andere spullen bestelden en in de winter hun oude raat opstuurden, dan kon de directeur van het Bijenhuis het bij ons en dus ook bij u in dienst zijnde personeel aan het werk houden, behoeft hij in de wintermaanden niemand te ontslaan en zat hij in het voorjaar niet met de handen in het haar, omdat hij de stroom van bestellingen niet zo snel kan verwerken als hij als goed zakenman wel zou wensen. En het zou met een beetje meer begrip en samenwerking toch zo eenvoudig zijn om hieraan tegemoet te komen. Zet vast een partij ramen in elkaar of maak de oude schoon. Druk de oogjes er vast in en haal de draad erdoor. Zet geen kunstraat in, want die gaat hobbelen, dit is nu een van de dingen die beslist beter op het laatste ogenblik gedaan kunnen worden. Sorteert de niet in gebruik zijnde ramen vast en gooi alles, ook honingkameramen, met te veel darrenwerk eruit. Ook de raten die zo zwart zijn dat u, als u ze tegen de lamp houdt, er niet meer door kunt kijken. Bedenk dat een schoon huis het ontstaan van ziekten tegengaat. Denk aan het opdringen van de mijtziekte. Probeer dus de omstandigheden zo gunstig mogelijk te doen zijn om uw volken gezond te houden. Daarvoor is stellig van belang dat de volken sterk worden gehouden en op schoon werk zitten.

Laat daarom uw raten niet te oud worden. Niets is zo prettig dan wanneer u in het seizoen, datgene wat u nodig hebt, voor het grijpen hebt en dat het dan ook gebruiksklaar is (om deze reden heb ik b.v. mijn houten voerbakken door metalen vervangen) En niets is zo verdrietig als wanneer u tengevolge van de enorme dracht snel extra-honingskamers moet geven en u komt tot de ontdekking dat a) u nog ramen in elkaar moet zetten, b) u nog maar draad hebt voor de helft van het aantal ramen, dat u eigenlijk nodig hebt en c) u niet de juiste kunstraat in huis hebt.

Dit is natuurlijk lekker overdreven, maar uiteindelijk zit u al vast als u een van de drie mist en u bewijst uzelf en onze handelsinstelling een dienst als u tijdig bestelt. Dat wat betreft des imkers winterprogramma.

(Wordt vervolgd)

VRAGENRUBRIEK

Vragen voor deze rubriek zenden aan Bijenhuis te Wageningen. Alle vragen worden zo spoedig mogelijk per brief beantwoord en daarna in het Groentje gepubliceerd.

Vraag 30:

Verloren moer, heideoogst, lucht-bellen in heidehoning, kaarsvetverschijnsel, moerloos volk

1. Sedert 1959 heb ik een paar Krainer volken, voldoen zeer goed, niet veel steeklust, halen flink. Bij één der volken op 15 oktober met prachtig zonnig weer om 1 uur niets bijzonders, om 4 uur het halve volk wild vliegende rond de kast, hoofdzakelijk voor het vlieggat. Aanvankelijk dacht ik aan roverij maar bij de andere kasten was alles rustig. In de onmiddellijke nabijheid van de kast trof ik de Krainer moer met 2 bijen dood op de grond. In de nabijheid van de moer lag een kluwen bijen waarin een moer, die „op sterven na dood” was. Deze moer heb ik een kooitje gedaan, ze is wat opgeleefd. Het volk was sterk, veel voer, geen broed, geen eitjes, geen lege moercellen. Wat is de oplossing?
2. Op 16 augustus reisde ik met de volken naar de Hoge Veluwe, op 15 september terug. Sterke volken, behoudens een uitzondering geen eitjes, geen broed. Gemiddeld 8 pond honing. Het reservevoedsel geheel verbruikt. Geen raathoning. Als ik lees van de goede oogsten van collega's, hapert er iets. Is de plaatsing 10 à 14 dagen te laat geweest?
3. Ik heb met de heidehoning gehandeld als in het Groentje voorgeschreven, alles ging vlot doch de luchtbelletjes blijven aanwezig. Hoe dit te voorkomen?
4. Wat te doen om in gekristalliseerde honing z.g. kaarsvetvorming te voorkomen?
5. Ik heb 2 moerloze volken. In één er van wemelt het nog van de darren. Wat te doen? Zou bevruchting van een moer nu (17 oktober) nog plaats vinden?

LUCTOR

1. Het door u geschetste verloop doet mij denken aan een stille moerwisseling. Bij de poging van de moer om te paren is er een zwermtoestand in het volk ontstaan (zoals bij de z.g.n. bruidswormen), waarbij ook de oude moer de kast heeft verlaten. Een andere oplossing van het raadsel zie ik voorshands niet.
2. De reis naar de heide op 16 aug. is inderdaad wat aan de late kant, maar hieraan is in dit geval toch niet het minder goede resul-

taat te wijten. Ook ik ben met de bijen naar de Hoge Veluwe geweest en heb ze daar vroeger, namelijk 5 augustus, geplaatst. Wat de honingopbrengst betreft was het resultaat echter ongeveer hetzelfde als bij u. Bij het terughalen op 24 september hadden de mijne echter wel een behoorlijk broednest (van 3 tot 5 ramen broed). Dat zulks geen regel was bleek mij uit klachten van imkers, die op dezelfde plaats gestaan hadden en gedurende dezelfde periode.

Van imkers, die op andere plaatsen op de heide hadden gestaan, bereikten mij veel gunstiger berichten, maar ook veel slechtere.

3. Is uw heidehoning misschien toch nog te snel afgekoeld? En zijn het inderdaad luchtblaasjes welke u in de honing ziet? Heidehoning is bijna nooit geheel doorzichtig. Als u de flacon onderste boven zet en de honing loopt er niet uit (ook zonder dat nog van granulatie sprake is) dan is hij wel in orde.

4. Met „kaarsvetvorming” bedoelt u waarschijnlijk het verschijnsel, dat sommige honingsoorten granuleren op een wijze, waardoor het produkt op kaarsvet gaat lijken. Dit is vooral bij koolzaadhoning het geval. De honing is hierdoor geenszins minderwaardig. Door enting onmiddellijk na het slingeren met andere honing, welke op een meer gewaardeerde wijze granuleert, kan dit proces worden beïnvloed. De honing zal dan granuleren als de bij de enting toegevoegde honing.
5. Na half oktober moet een goede bevruchting van een jonge moer vrijwel uitgesloten worden geacht.

S.

Vraag 31:

Methode Van den Brink, kasten carbolineren

1. Normaal spant men tussen de zijlatten 3 draden, de heer Van den Brink spant er maar 2. Hoeveel cm van boven- en onderlat? Behandelt de heer Van den Brink de kunstraat, die hij bij het opvoeren laat uitbouwen, ook op deze wijze?
2. Kan ik een kast met groene carbolineum behandelen en hoe lang moet die drogen voordat ik er bijen in kan doen? Of is verf of plasticverf beter? Kan ik de behandeling uitvoeren tijdens de winterzit van de bevolkte kasten? Ik heb dubbelwandige simplexen.

A. P. H. te R.

1. Ook ik span de kunstraten in broedramen altijd met 2 draden in horizontale richting en wel de bovenste draad 6 centimeter van de bovenlat (binnenwerks) en de tweede draad 12½ centimeter

van de bovenlat. Of de heer v. d. Brink ook deze maten aanhoudt is mij niet bekend, maar ik vermoed, dat het verschil niet zo heel groot zal zijn. Bovenstaande afmetingen hebben bij mij altijd goed voldaan. Op de aangegeven wijze wordt de raat in 3 stroken verdeeld, die van boven naar onder steeds iets breder worden. De heer v. d. Brink smelt de draden echter niet in en heeft daarmee goed resultaat. Ik smelt ze als regel wel in en dan gaat het ook goed. Een en ander moet wel met zorg en grote nauwkeurigheid geschieden.

2. Bijenkasten kunnen inderdaad met groene carbolineum behandeld worden. Dit moet geschieden op het blote hout, dus niet over oude of nieuw verf heen. Als de kasten na de behandeling op een droge tochtige plaats staan zullen de bijen er na twee dagen geen last meer van hebben. Ook in het winterseizoen kan de carbolineum aangebracht worden, terwijl de bijen in de kasten zitten. Dit moet dan heel voorzichtig gebeuren, opdat de bijen niet gestoord worden. Aangezien u dubbelwandige kasten hebt zou ik u aanraden de buitenwanden er een paar dagen af te nemen om ze de vereiste bewerking te doen ondergaan. Als u dan maar zorgt, dat de kasten zó zijn afgedekt, dat ze niet kunnen inregenen, dan kunnen zij veilig een paar dagen die buitenbekleding ontberen.

Het gebruik van carbolineum heeft verschillende voordelen: het wordt gemakkelijker aangebracht dan verf, het conserveert het hout uitmuntend zonder dat de uitwaseming wordt belemmerd, het bladdert niet en het glimt niet.

Met verf kan men het uiterlijk aanzien van de kast wel meer verhogen dan met carbolineum, maar het doelmatig verven vereist veel meer zorg en hoe beter men verft, hoe meer het hout wordt afgesloten, waardoor de uitwaseming wordt bemoeilijkt.

S.

Vraag 32:

Rode, Sneeuwbes

Heeft de rode sneeuwbes inderdaad waarde als honingplant? Hier staan duizenden van deze heesters in de plantsoenen, van juli tot begin november bloeit deze struik met kleine rose bloempjes en wordt druk bevolgen, ook al zijn de struiken nog nat van regen of dauw. Op het eerste gezicht een prima honinggevend gewas, maar met mijn collega-imkers heb ik nooit iets van werkelijke dracht in de kasten bemerkt. Bijen met stuifmeel heb ik op deze plant nooit waargenomen. Hoewel ik van plan ben om volgend jaar een volk op een groot stuk, beplant met deze heesters, te zetten,

zou ik gaarne wat meer over de waarde als honinggevend gewas vernemen.
J. F. B. te A.

De sneeuwbes met de rose-rode besjes is de *Symphoricarpus Chenaulti*. Om hieraan veel bessen te krijgen wordt er veelal een andere variëteit, namelijk de *Symphoricarpus orbiculatus*, tussen geplant. De bessen van deze laatste zijn ongeveer even groot maar iets donkerder van kleur (meer naar het paarse).

Beide hebben grote waarde als honingplant. Bij zonnig weer zijn de hoeveelheden nectar, welke de bijen elke reis thuisbrengen, zeer gering. Deze nectar bevat echter niet veel water.

Bij regenachtig weer daarentegen en ook terwijl het regent (mits het geen stortbuiën zijn) komen de bijen zeer zwaar beladen moeizaam thuis, zodat het eventueel nodig is de aanvliegplanken te verlengen om te voorkomen dat honderden bijen op

de grond terecht komen, hetgeen vooral bij nat weer uiteraard zeer ongewenst is. De nectar, onder dergelijke omstandigheden gehaald, bevat echter veel water en dit moet worden uitgedampt. De uiteindelijke oogst per dag valt dan wat tegen. De lange duur van de bloei maakt dit evenwel weer goed. De bijen beveligen deze bloemen van 'smorgens heel vroeg tot 's avonds laat zelfs tot het bijna geheel donker is. S.

INHOUD 1960

Apimondia	32, 186
Bedrijfsraad	
Ambrosiushoeve	6
Request Dir. v. d. Tuinb.	32
Besluitingsvraagstuk	
Flevopolder	26, 104
Frankrijk	134
Zelfmoord	155
Gevaren	178
Besp. commissie	178
Bestuiving	
Klaver	59
Luzerne	59
Fruit	95
Enquête	120, 140
Ambrosiushoeve	6
Bijenteelt in andere landen	
Italië	95
Frankrijk	117
België	117
Spanje	137
Japan	163
Bijenveredeling en koninginnteelt	
Kralmers	24 e.v.
Koninginnteelt	39 e.v.
Straathondenmoeren	86
Landbevruchtungsstation	102
Vergelijkende rasproeven	7
Bijenweide	
Koolzaad	32, 48, 50, 60
Fruit	51, 54
Raapzaad	146
Klaver	159
Rode sneeuwbes	182, 190
Linde	185
Bijenwoningen en -gereedschappen	
Draagraam	25, 38
Zonnewassmelter	19
Stal	61
Voerraam	75
Slinger	49
Apidictor	44
Kunstraat	134
Voerbak	149
Zesramer	166
Bijenziekten en -vijanden	
Mijtziekte	6, 24, 95
Nosema	28, 141
Pad	163, 183
Boekbespreking	
Tuinbouwgrids	2
Honeyfarming	2
Neues aus der Bienenwissenschaft	13
Beekeeping in Britain	13
The Behaviour and social life	18
Basteln und Bauen	18
Im Bienenland	40
Het Leven der Bijen (Nixon)	133
Biene und Bienenzucht	133, 181
Verbesserung der Bienenweide	141
Beekeeping (Philips)	181
Rassenlijst	182
Gedrag der bijen	
Dr. Verheijen-Voogd	80
Verplaatsen van volken	162
Gevoel voor tijd	171
Geschiedenis der bijenteelt	
Frankrijk	22
Heraldiek	184
Honinghandel en -prijs	
USA	23
Nederland	34
Richtprijzen	35
EEG	63
Kommerkwestie	
Onderzoek	6
Hoofdbestuur	32
Commissie	173

Landbouwschap	33, 90, 127 e.v., 133, 136
Onderwijs	
Instructiedag keurmeesters	2
Ontwikkelingsdag	5
Bijen op MULO	172
P.I. 1960	49, 104
Oogsten en behandelen van honing	
Slingeren	146
Id. heidehoning	166
Honingbehandeling	49
Overlast	
Steken	3
Praktijk, Bedrijfsmethoden	
Kunstraat inzetten	20
Kastverwarming	30
Lachgas	102, 146
Zwermp Problemen	49, 119
Aalster methode	157
Marken	10
Methode v. d. Brink	190
Produkten der bijen	
Koninginnemelk	22, 141
Honing	23
Wassmelten	24
Ruwe honing	32
Gistende honing	157
Afwijkende honing	157
Recht en Wet	
Vervoerverbod	63, 137
Onrechtmatige daad	158
Tentoonstellingen	
Nat. Honing Tent.	113, 151

Vereniging	
Instructiedag keurmeesters	3
Uniform afd. reglement	12
Eremedailles	13, 32, 41
Verzekering	14
Alg. Verg.	49 e.v.
Examen P.I.	50
Verslag secr.	79 e.v.
Imkersdag	113, 151
Nat. Honing Tent.	66 e.v.
Jaarstukken	
Voeren en suiker	
Droog voeren	166
Voerraam	182
Vaste rubrieken	
Willem wordt wakker	8 e.v.
Afdelingsberichten	15 e.v.
Jaagkieps	3 e.v.
Horen en Zien	2 e.v.
Lezer schrijft	33 e.v.
Oogst en Dracht	107 e.v.
Kraimer Kraam	28 e.v.
Vragenrubriek	14 e.v.
Kroniek van de maand	186
Andere bijdragen	
Gratis bijen	5
Nijverheid afnemende	14
Steen of geen steen	21
Goffert-bijental	29
Rendabel bijenhouden	45
Ir. F. W. Honig	110
Een liefhebberij	162
Jeugd	175
Beter imkeren	179

Uit de Afdelingen

AFD. ZEIST

PROPAGANDA-AVOND

Op woensdag, 19 oktober, hield onze afdeling haar eerste vergadering in dit seizoen, nadat tevoren een intensieve propaganda-actie was gevoerd.

De voorzitter kon een zeer groot aantal aanwezigen begroeten; er waren nl. buiten onze eigen leden vele belangstellenden, o.a. van de Ver. van Volkstuinders en van de Kon. Mij. voor Tuinbouw en Plantkunde. Ook verschillende leden van de afdelingen uit onze omgeving waren aanwezig, w.o. ook het hoofdbestuur, de heer C. Pater.

De heer Groenveld, algemeen secretaris, gaf toelichting bij een prachtige kleurenfilm. Een krachtig propagandawoord voor de bijensport van onze voorzitter had tot gevolg dat zich vele nieuwe leden meldden. In de pauze vond een keuring plaats van door de volkstuinders ingezonden bloemen. Deze werden daarna verloot, benevens een groot aantal potten honing. Een tweetal leden gaf een kort overzicht van de door hen behaalde resultaten in de contrastjaren 1959-60. Mededeling werd gedaan van het organiseren van een cursus voor beginners in het volgende voorjaar, waarvoor zich voldoende gegadigden hebben gemeld. De mogelijkheid bestaat, dat er volgend jaar een bijenpark kan worden geopend. Een vergadering, die mooie resultaten heeft opgeleverd!

AFD. SCHOUWEN-DUIVELAND

Op 15 oktober werd de eindles gehouden van de bijencursus voor beginners, welke werd geopend door de heer C. O. J. Hendrikse als voorzitter van de commissie van toezicht. Deze richtte een speciaal woord van welkom tot de wethouder, de heer Koevoets, de heer

C. L. de Wilde als vertegenwoordiger van de inspecteur voor het landbouwwonderwijs, het bestuur der vereniging en de leraar, de heer A. J. v. Willegen. Aan 12 van de 15 cursisten kon het diploma worden uitgereikt.

De uitreiking van de diploma's werd verricht door de heer De Wilde.

De geslaagden zijn: de dames: 1. mevr. M. v. d. Sluis-Pannekoek; 2. mevr. M. v. d. Velde-Steenpoorte; 3. mevr. H. M. Heyboer-Kloet, allen uit Zierikzee en de heren: 4. M. C. v. d. Schelde; 5. G. L. Heyboer; 6. H. Padmos; 7. J. Vermunt; 8. J. Fluyt, allen uit Zierikzee; 9. M. P. Moelker uit Renesse; 10. P. J. Flikweert uit Nieuwerkerk; 11. J. A. Hart; 12. S. Hart, beiden uit Kerkwerve.

De voorzitter van de vereniging, de heer C. A. Hartog feliciteerde na de heer De Wilde, de geslaagden met het behaalde diploma, voorts deelde de voorzitter mede dat een eventueel te houden vervolgcursus de kroon op het werk zal zijn.

De jongste cursist, de heer S. Hart uit Kerkwerve dankte hierna het bestuur van de afdeling voor het organiseren van de cursus. De heer Hendrikse als voorzitter van de commissie van toezicht en de heer v. d. Velde voor het beschikbaar stellen van zijn bijenstand, voorts de leraar, de heer v. Willegen die het fotoboek van Zierikzee kreeg aangeboden.

Hierna dankte de heer v. Willegen de cursisten voor het aangeboden fotoboek, waarna de voorzitter deze goed geslaagde middag sloot met een kort dankwoord aan de medewerkers, die tot het slagen van deze middag hadden meegewerkt.

J. F.

KRING GRAAFSCHAP-LYMERS

De vergadering van imkers kring Graafschap-Lymers, welke 13 okt. j.l. in café Wildenbeest te Doetinchem werd gehouden, mocht zich in een flinke belangstelling verheugen. Ruim 40 leden kon de voorzitter, het hb lid de heer Meijer, welkom heten.

Als eerste punt stelde hij aan de orde de bespreking over de werking van het Landbouwschap. Omdat hierover nog al wat te doen is geweest en nog is en ook omdat het een

uitermate belangrijke zaak is, leek het hem nuttig daarover eens van gedachten te wisselen.

De voorzitter leidde dit onderwerp in aan de hand van de rede door de heer C. van der Ploeg, plv. voorzitter van het Landbouwschap gehouden bij de installatie van de afdeling Bijenteelt. Hij beklemtoonde de nuchtere kijk op de toestand in de bijenteelt. Teruggang hier in tegenstelling tot de prijsstijging en vooruitgang, welke onderscheidene „schappen" hebben weten te bereiken voor de aangesloten ondernemingen of beroepen.

Duidelijk kwam bij de bespreking naar voren de hoop, dat in de situatie waarin de Bijenteeltverenigingen thans komen te verkeren deze maatregelen zullen weten te treffen en te handhaven, welke tot verbetering zullen leiden.

De maatregelen al vaker in kringvergaderingen besproken passeren de revue. Verhoging hogingprijs door: invoerbeperking buitenlandse honing of verplichte afname Nederlandse honing door honingverwerkende industrieën bij invoer uit het buitenland, regeling afname honing door de Vereniging van de aangesloten leden, premie bij export, vaststelling en handhaving minimumprijzen, reclame, verlaging suikerprijs, subsidie en verder het vaststellen van een regeling voor het bespuitingsgevaar. Natuurlijk kwamen ook ter sprake de eventuele heffingen en de campagne over de aansluiting, uitgaande van de Ani. Wat het opleggen van heffingen betreft meende men, gezien wat daarover gezegd is, gerust een afwachtende houding te mogen aannemen. Het optreden van de Ani werd afgekeurd, maar ook de woorden van de algemeen voorzitter, de heer van Rappard, werden verdeeld en niet geschikt geacht om tot de nodige verbetering in de verhouding tussen de beide verenigingen te komen.

Het antwoord van de heer Meijer, gegeven op een gestelde vraag, dat voor zover hem bekend het hoofdbestuur nog niets heeft gedaan en ook nog niet was gesproken over wat men thans zou gaan doen nu de aansluiting bij het Landbouwschap een feit is geworden, stelde de aanwezigen zeer teleur. De secretaris kreeg opdracht dit ter kennis te brengen van het hoofdbestuur, terwijl de heer Meijer werd verzocht terzake eens flink uit de hoek te komen. De geschikte tijd voor aanpakken lijkt aangebroken. Men verwacht van het

AfD. ROTTERDAM

AfD. ZEIST

Opnieuw werden we getroffen door de mededeling, dat een onzer meest trouwe leden, de heer

C. BOS

is overleden. Velen van ons zullen hem herinneren als een enthousiast imker, die trouw de vergaderingen bezocht en ook bij geen enkele reis ontbrak. Hij was een van die leden, die niet zoveel zei, maar een belangstellend luisteraar was en altijd genegen tot aanpakken.

We zijn overtuigd, dat zijn heengaan voor zijn familiekring een groot gemis betekent, maar we hopen, dat de gedachte, dat hij in onze vereniging een grote kring van vrienden had en dat zijn persoon en zijn werk nog lang bij ons in dankbare herinnering zullen blijven, hun tot enige troost moge zijn.

HET BESTUUR

We wisten dat ons medelid, de heer

H. DE MAN

al geruime tijd zeer ernstig ziek was. Toch kwam het bericht, dat hij op 19 september was overleden voor velen van ons nog onverwacht. Hij was één van onze oudste leden, zeer toegewijd aan de belangen van onze afdeling. De heer De Man was vergroed met zijn bijen; er waren weinigen van ons, die zoveel van het bijenleven afwisten als hij. Dikwijls hebben we mogen profiteren van zijn kennis als hij op de hem eigen wijze zijn visie gaf op de diverse problemen. Hij verheugde zich zeer, toen we enkele jaren geleden een openbare bijenstand konden openen in park „Schoonoord". Als bewijs van zijn medeleven, schonk hij hiervoor een prachtige, originele bischopsmuts.

In onze afdeling laat zijn overlijden een plaats open, die moeilijk te vervullen zal zijn. Moge mevrouw De Man de kracht vinden, om dit voor haar zo zware verlies te dragen.

hoofdbestuur dat het met spoed aan het werk gaat. Dat het komt tot daden en het niet bij praten alleen laat. (Zie kroniek van de maand. - Red.)

In verband met het vergoedde uur meende de voorzitter de behandeling van het onderwerp reizen naar koolzaad, fruit of helde tot een korte uiteenzetting te mogen beperken. De bedoeling is eens te horen of het kringbestuur in deze ook een taak heeft nu door teruggang van het aantal leden meerdere afdelingen zelfstandig niet veel meer kunnen beginnen. Misschien wordt het kringbestuur als contactorganisatie gewenst voor het regelen van reizen of lezingen, of voor het verlenen van bemiddeling daarbij.

De voorzitter deelde mede dit onderwerp op een volgende vergadering weer aan de orde te zullen stellen. De leden kunnen zich dan eerst in eigen afdeling daarover beraden.

Aan het slot deed de afgevaardigde van Doetinchem nog mededeling van de mogelijkheid tot het organiseren van cursussen over tuinaanleg, fruitteelt e.d. niet speciaal de bijenteelt betreffende.

DE KRINGSECRETARIS

Geen honing ?

Ook dit jaar kunnen wij U weer extra fijne kwaliteit

WITTE KLAVERHONING

leveren voor wederverkoop.

Wij kunnen U leveren in bussen van 25 kg netto inhoud voor f 1,80 per kg inclusief bussen.

Bij afname van 50 kg franco.
Uw orders hierop met belangstelling tegemoet ziende,

Hoogachtend,

Bijenstand

H. T. van Dam & Zn.

JUBBEGA (Fr.) — Telefoon No. 05165—382

N.B. Wilt U een goed stuk gereedschap voor de bijenteelt, vraag dan even onze prijscourant aan, wij zenden U deze gratis toe. U slaagt bij ons zeker wat U zoekt en..... voor een voordeliger prijs.

Verbetering

Doordat er in ons land meer plaatsen zijn die dezelfde naam dragen, vergisten we ons in het statistiekje op blz. 174 van het vorige nummer. In 1960 werden uit Zeeland géén volkjes naar Schiermonnikoog gezonden, uit Noordbrabant 10. Willen belanghebbenden het even veranderen?

SPEURBIJTJES

TE KOOP: heide- en fruithoning; gebr. Simplexkasten, enkel- en dubbelwandig; korven; zesraamskastjes, nieuw f 5,-; bijenvolken enz. Van ouds bekend: H. Brulleman, Zandpad 42a, Breukelen, tel. 03462—303.

AANGEBOODEN: (niet ingebonden) Gleanings 1949 t.m. 1959 (1951/3 manco), Abeilles et Fleurs 1954 t.m. 1959 (1956/12 en 1957/1 manco), Ambrosius 1953 t.m. 1956, Revue Française d'Apiculture 1950 t.m. 1959. Complete jaargang Gleanings f 1,50; de resterende f 1,- per jaargang + porto. J. K. Vermaas, Stationsweg 131, Ede.

TE KOOP GEVRAAGD: „De Honingbij" van Prof. Carl. von Frisch; „Het leven der Bijen" van Dr. A. Minderhoud. Brieven onder letter C aan Bijenhuis, Wageningen.

TE KOOP AANGEBOODEN: koolzaad-, klaver- en boekweithoning. Bijenstand „De Bijenkorf", Baarn, tel. 02954—4266.

TE KOOP AANGEBOODEN: Kuntzsch-tweelingkast met raten, Krainer-boerenkastje, observatiekast, 5-raamskastje, ontzegelbak en verdere imkersbenodigdheden. Mevrouw de Man, Oude Arnhemseweg 249, Zeist.

TE KOOP: gebruikte Simplexkasten met broed- en honingkamers en uitgebouwde ramen. H. Vader, Lotweg 7, Anna Paulowna.

TE KOOP GEVR.: jrgn. Maandschrift (vóór 1945, 1958/59, 1954, no. 1 en 1960 no. 6), Praktische Imker, Bijenteelt (v. Gliersbergen). Brieven ond. letter S aan Bijenhuis, Wageningen.